

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา
กรณีศึกษา อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ประมวลเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและรายงาน
ที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์
- ๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทย
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียน
- ๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานอำเภอแก้งะเลี้ยว
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดงานวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์

มานพ นักการเรือน ให้ความหมายของจริยศาสตร์ (Ethics) ว่าเป็นสาขาหนึ่งของคุณวิทยา (Axiology) หรือทฤษฎีคุณค่า (Theory of values) คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์แห่งราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์ Axiology ว่า อรรถวิทยา แต่ปรากฏว่า “อรรถวิทยา” ไม่ได้รับความนิยมเท่ากับ คุณวิทยา คุณวิทยายังมีอีก ๒ สาขาย่อย คือ ตรรกศาสตร์ (Logic) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ศาสตร์ทั้ง ๓ นี้เป็นศาสตร์แห่งการแสวงหาคูณค่าอันเป็นคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์ ๓ ประการ คือ ความดี (Good) ความจริง (Truth) และความงาม (Beauty)^๑

ในทางนิรุกติศาสตร์ คำว่า “จริยศาสตร์” มาจากรากศัพท์ ๒ ศัพท์ คือ จริย และศาสตร์ จริย หมายถึง ความประพฤติ ศาสตร์ หมายถึง ระบบวิชาความรู้ เมื่อรวมทั้ง ๒ ศัพท์เข้าด้วยกันแล้ว เป็น จริยศาสตร์ หมายถึงว่า ระบบวิชาความรู้ว่าด้วยความประพฤติ

^๑ มานพ นักการเรือน, พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๑.

คำว่า “จริยศาสตร์” นั้นเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแทนคำว่า “Ethics” ในภาษาอังกฤษคำว่า “Ethics” มาจากคำคุณศัพท์ของภาษากรีกว่า Ethica ซึ่งมาจากคำนามว่า Ethos คำว่า Ethos นั้นหมายถึง Customs (ธรรมเนียมปฏิบัติ) Usages (ธรรมเนียมปฏิบัติ) หรือ Habits (นิสัย)

จริยศาสตร์เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จริยปรัชญา (Ethical philosophy) หรือ ปรัชญาศีลธรรม (Moral philosophy) คำว่า Moral มาจากคำนามของภาษาละตินว่า Mores ซึ่งหมายถึง Customs (ธรรมเนียมปฏิบัติ) หรือ Habits (นิสัย) คำทั้ง ๒ คำ คือ ศีลธรรมและจริยศาสตร์เป็นไวยาพจน์กันด้วยว่าคำทั้ง ๒ คำนี้อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งมีแนวโน้มเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เพราะได้รับการยอมรับจากกลุ่มชนในสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของจริยศาสตร์

วิทย์ วิศทเวทย์ ให้ความหมายว่า จริยศาสตร์ ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านคุณค่าของความดี ซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรม ความดีมีความหมายต่างกันดังนี้

๑. ความดี หมายถึงการนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความดีข้อนี้ไม่เป็นคุณค่าทางจริยธรรม

๒. ความดี หมายถึง น่าพึงประสงค์ หรือน่าพึงปรารถนา หรือที่ตรงกันข้ามกับผิด ไม่ควร หมายถึง ถูก ควร ดี^๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายของ จริยศาสตร์ คือ ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของมนุษย์ แสวงหากฎเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี ควร ไม่ควร แล้วพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของคุณค่าทางศีลธรรม^๓

จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความดีอันสูงสุดของชีวิตมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิตมนุษย์หรือสังคมอันแท้จริง^๔

บุญมี แทนแก้ว ให้ความหมายของจริยศาสตร์ว่า คำว่าจริยศาสตร์มาจากภาษาอังกฤษว่า Ethos ซึ่งแปลว่า “อุปนิสัยหรือความประพฤติของมนุษย์” ดังนั้นคำว่า Ethos ในความหมายของภาษาอังกฤษจึงแปลว่า “การศึกษาถึงมาตรการความประพฤติและการตัดสินใจทางศีลธรรม”

ในภาษาไทยคำว่า “จริยศาสตร์” มาจากรากศัพท์คำว่า “จริยะ” ซึ่งแปลว่า- “ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ” กับคำว่า “ศาสตร์” ที่แปลว่า “วิชาวิทยาการหรือศาสตร์”

^๒ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒). หน้า ๙.

^๓ ศูนย์สารสนเทศ ราชบัณฑิตยสถาน, ความหมายของจริยศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.ripub@royin.go.th> [๙ มีนาคม ๒๕๕๕].

^๔ Mackenzie, J.S., A Manual of Ethics, (London; George Allen & Unwin), Ltd. 1963.

เมื่อสมาสเข้ากันแล้ว จึงแปลว่า “วิชาวิทยาการหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติ หรือกิริยาที่ควรประพฤติ” โดยเน้นที่พฤติกรรมของมนุษย์เพื่อให้ทราบว่ามีมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ที่ว่าถูกหรือควรนั้นเป็นอย่างไร และยึดอะไรเป็นมาตรฐานว่าประพฤติดีหรือควร^๕

คำว่า จริยศาสตร์ ในความหมายทั่วไป หมายถึง “หลักการหรือข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต” ซึ่งในภาษาไทยเราจะใช้คำว่า “จริยธรรม” เช่น จริยธรรมในศาสนาอิสลาม จริยธรรมคริสเตียน จริยธรรมกับชีวิต อันเป็นคุณธรรมที่ต้องประพฤติและคุณลักษณะที่จะต้องละเว้นอันเป็นจริยธรรม ในศาสนานั้น ๆ หรือเพื่อพัฒนาคุณค่าของชีวิต อันเป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ในการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนานั้น ๆ หรือชนทั่วไป

สารานุกรมฉบับบริแทนนิกา (Britannica) แบ่งจริยศาสตร์เป็น ๓ สาขา คือ^๖

๑. อภิจริยศาสตร์ (Metaethics) ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแนวความคิดและการตัดสินทางศีลธรรม (Nature of moral concepts and judgments) หรือค่าทางจริยธรรม ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า “ดี” หรือ “ถูก” มี ๓ ทฤษฎีด้วยกัน คือ

๑.๑. ธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical naturalism) คือ ทรรศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมอาจอธิบายหรือนิยามได้ด้วยค่าที่ไม่เป็นจริยธรรมหรือด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ถือว่าความดีคือความสุข กล่าวคือ การกระทำความดีคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข ทรรศนะเช่นนี้เป็นธรรมชาตินิยมเพราะอธิบายความดีซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรมด้วยความสุข ซึ่งไม่ใช่ค่าทางจริยธรรม

๑.๒. อธรรมชาตินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical non - naturalism) คือ ทรรศนะที่ว่าค่าทางจริยธรรมอธิบายหรือนิยามด้วยศัพท์อื่นที่บอกถึงคุณสมบัติของธรรมชาติไม่ได้ เพราะค่าทางจริยธรรมเป็นตัวของมันเอง มิได้เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นที่อยู่นอกวงของจริยธรรม

๑.๓. อาเวคินิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical emotivism) คือ ทรรศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมคือดี นิยามไม่ได้ เพราะไม่มีความจริงในโลกภายนอกรองรับเป็นเพียงคำที่ใช้เมื่อแสดงออกตามความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นความพอใจ หรือไม่พอใจที่มีต่อสิ่งนั้น หรืออาจจะชักจูงให้คนอื่นพอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้นเหมือนกัน

๒. จริยศาสตร์บรรทัดฐาน (Normative ethics) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างมาตรฐานหรือบรรทัดฐานสำหรับความประพฤติและสัมพันธ์กับทฤษฎีทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับคนว่าควรจะมีชีวิตอยู่อย่างไร ปัญหาที่เป็นศูนย์กลางของจริยศาสตร์บรรทัดฐานสมัยปัจจุบันปัญหาหนึ่ง คือ การกระทำของมนุษย์ถูกตัดสินว่าถูกหรือผิดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น คือ ตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาภายหลังหรือตามกฎเกณฑ์

^๕ บุญมี แทนแก้ว, พุทธปรัชญาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^๖ Jacob E. Safra, Chairman of the Board, *The New Encyclopaedia Britannica volume 4*, (U.S.A. : Encyclopaedia Britannica, Inc. 1998), pp. 578 – 579.

หรือหลักการอันเป็นรูปแบบ ตามประเพณีแล้วทฤษฎีที่ตัดสินการกระทำโดยคำนึงถึงผลลัพธ์ เรียกว่า อันตริวิทยา (Teleology) คือ ทฤษฎีที่คำนึงถึงจุดหมายปลายทางของสิ่งทั้งปวง กล่าวคือ ผลลัพธ์นั่นเอง อีกทฤษฎีหนึ่งที่ตรงข้ามกัน เรียกว่า ธรรมเนียม (Deontology) คือ ทฤษฎีที่คำนึงถึงหลักการอันเป็นรูปแบบ หรือเจตนาที่ทำตามหน้าที่

จริยศาสตร์บรรทัดฐานเป็นจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานที่มีการศึกษาอยู่ทั่วไป ศึกษาเรื่องของความดี ความชั่ว ความถูก ความผิดโดยเน้นไปที่ความดีสูงสุด (Summum bonum) ของชีวิตมนุษย์และเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี

๓. จริยศาสตร์ประยุกต์ (Applied ethics) ใน ค.ศ. ๑๙๕๐ เป็นต้นมา การพัฒนาที่เด่นที่สุดในการศึกษาจริยศาสตร์ซึ่งได้สร้างความสนใจเพิ่มมากขึ้นให้แก่นักปรัชญา คือ จริยศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งเป็นการนำทฤษฎีทางบรรทัดฐาน (Normative theories) มาใช้กับปัญหาทางศีลธรรมอันเป็นเรื่องทางปฏิบัติ อาทิ ความเสมอภาคทางเผ่าพันธุ์ และเพศ (Racial and sexual equality) สิทธิมนุษยชน (Human rights) ความยุติธรรม (Justice) ซึ่งทั้ง ๓ เรื่องนี้มีความสำคัญมากในจริยศาสตร์ประยุกต์ คุณค่าของชีวิตมนุษย์ (Value of human life) มีหลายเรื่อง เช่น การทำแท้ง (Abortion) การุณยฆาต (Euthanasia, mercy killing) เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังรวมถึงการนำจริยธรรมไปใช้กับการพัฒนาต่าง ๆ ในเรื่องการสืบพันธุ์ (Reproduction) เช่น การเพาะอวัยวะภายในที่สำคัญและจำเป็นแก่ชีวิตหรืออวัยวะยังชีพ (Vito-fertilization) ธนาคารน้ำอสุจิ (Sperm banks) การยักย้ายถ่ายเทหน่วยถ่ายพันธุ์กรรม (Gene - manipulation) และการโคลนนิ่ง (Cloning) จริยศาสตร์ประยุกต์เกี่ยวกับการสืบพันธุ์หรือการขยายพันธุ์ ดังกล่าวนี้นี้ เรียกว่า ชีวจริยศาสตร์ (Bioethics) ซึ่งนักปรัชญา แพทย์ นักวิทยาศาสตร์ นักกฎหมาย และนักการศาสนาต้องพยายามร่วมมือกันเข้าไปแก้ไข

๒.๑.๒ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์

ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา จริยศาสตร์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับญาณวิทยา คือ ความสมบูรณ์ทางจริยะและความรู้มีความจำเป็นต่อกันและกัน แสดงว่า ในหมู่เทวดาและมนุษย์ ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ (วิชา) และความประพฤติ (จรณะ) เป็นผู้ประเสริฐสุด ดังความตอนหนึ่งในอัครคัมภีร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^๗ว่า

ในหมู่ชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่

กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุด

ส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ

จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่เทพและมนุษย์

^๗ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๐๒

ดังนั้น ทั้งความสมบูรณ์ทางจริยะและความรู้จึงเป็นสองด้านของความสมบูรณ์ที่แยกจากกันไม่ได้

นอกจากนั้น จริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนายังสัมพันธ์กับปรัชญาสังคม (Social - Philosophy) ด้วย นั่นคือการพยายามตอบปัญหาที่ว่าควรทำอะไร ? ปัญหานี้เป็นทั้งเรื่องส่วนบุคคลและเรื่องของสังคม คำตอบสำหรับปัญหานี้ก็เกี่ยวข้องไปถึงปัญหาที่ว่า เป้าหมายของชีวิตควรจะเป็นอย่างไร หรือว่า คืออะไร ? และปัญหาที่ว่าเพื่อแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น เพื่อการรู้แจ้งตนเอง และเพื่อบรรลุถึงความดีสูงสุดจะต้องปฏิบัติอย่างไร ? นี่เป็นปัญหาส่วนบุคคลแต่ก็มีปัญหาเกี่ยวข้องกับสังคมด้วย นั่นคือควรทำอะไรเพื่อความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติและปัญหาทั้งสองนี้คือปัญหาส่วนบุคคลกับส่วนสังคมก็เกี่ยวข้องกัน^๘

๒.๑.๓ ความหมายของความดีความชั่วในทางจริยศาสตร์

ความดี ตรงกับศัพท์ภาษาบาลีว่า บุญและกุศล ส่วนความชั่วตรงกับภาษาบาลีว่า บาปและอกุศล

ในทางธรรม กุศลมีความหมาย ๔ ประการ^๙

๑. อโรคยะ ความไม่มีโรค หมายถึง จิตที่มีสุขภาพดี ไม่ถูกบีบคั้น ไม่สับสน ใช้งานได้ดี
๒. อนวัชชะ ไม่มีโทษ หรือไร้ตำหนิ หมายถึง ไม่มัวหมอง ไม่ขุ่นมัว สะอาด
๓. โกศลสัมภุต เกิดจากปัญหา หรือเกิดจากความฉลาดเพราะหมายถึง ภาวะที่จิตประกอบอยู่ด้วยปัญญา มองเห็นหรือรู้เท่าทันความเป็นจริง

๔. สุขวิบาก มีสุขเป็นผล หมายถึง เป็นสภาพที่ทำให้มีความสุข

ส่วนอกุศลมีความหมายตรงกันข้าม คือ เป็นสภาพจิตที่มีโรค มีโทษ เกิดการอวิชชา และมีทุกข์เป็นผล

๒.๑.๔ สาระสำคัญหรือหัวใจของพุทธจริยศาสตร์^{๑๐}

พุทธจริยศาสตร์สรุปได้ด้วยพุทธโอวาท ๓ ประการ ซึ่งรวมอยู่ในโอวาทปาติโมกข์ที่ทรงแสดงไว้ในวันเพ็ญ เดือน ๓ ที่ตอนนี้เรียกว่า วันมาฆบูชา ได้แก่

๑. สัพพปาปัสสอกรณัง การไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ ศีล

^๘ K.N. Jayatilleke, *Ethics Buddhist Perspective*, (Kandy : Buddhist Publication Society, 1970), p. 3.

^๙ พระราชวรมุนีต่อมาได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎก (อังกถึงใน มานพ นักการเรือน), *พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๙.

^{๑๐} มานพ รักการเรือน, *พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๓.

๒. กุศลัสสุปสัมปทา การทำแต่ความดี คือ สมาธิ

๓. สจิตตปริโยทปนัง การทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ คือ ปัญญา

๒.๑.๕ เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่วทางจริยศาสตร์

ปัญหาที่ว่า จะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ตัดสินความดีความชั่วของการกระทำเป็นปัญหาที่มีความสำคัญมากในทางจริยศาสตร์ เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่ว จากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในคัมภีร์และมติของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนามี ดังนี้

๑. เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่วตามหลักอริยปทัช ๓

๑.๑ อตตาริบัติได้แก่ ความสำนึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง

๑.๒ โลกาธิปไตย ได้แก่ สิ่งที่คนทั่วไปยอมรับว่าดีหรือชั่ว

๑.๓ ธรรมาริบัติได้แก่ สิ่งที่ดีหรือชั่วตามธรรม

๒. เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่วในกาลามสูตรพึงรู้ด้วยตนเองว่า

๒.๑ สิ่งเหล่านี้เป็นกุศลหรืออกุศล

๒.๒ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณหรือโทษ

๒.๓ สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์

๒.๔ สิ่งเหล่านี้วิญญูชนสรรเสริญหรือติเตียน

ต่อจากนั้นแล้ว จึงควรละเว้น หรือถือปฏิบัติตามนั้น

๓. เกณฑ์ตัดสินความดี ความชั่วตามมติของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๑}

๓.๑ เกณฑ์หลัก

๓.๑.๑ ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรืออกุศล

๑. พิจารณามูลเหตุว่า เป็นเจตนาที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรือเกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ

๒. พิจารณาตามสภาวะว่า เป็นสภาพที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่ ทำให้จิตสบาย ไร้โรค ปลอดโปร่ง ผ่องใส สมบูรณ์ หรือไม่ ส่งเสริม หรือบั่นทอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ช่วยให้กุศลธรรม (สภาพที่เกื้อกูล) ทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น อกุศลทั้งหลายลดน้อยลง หรือทำให้กุศลธรรมลดน้อยลง อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ตลอดจนมีผลต่อบุคลิกภาพอย่างไร

๓.๑.๒ เกณฑ์ร่วม

๑. ใช้นโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การกระทำนั้นตนเองติเตียนตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนหรือไม่

^{๑๑} มานพ รักการเรียน, *พุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๔.

๒. พิจารณาความยอมรับของวิญญูหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิตชน ว่าเป็นสิ่งที่วิญญูยอมรับหรือไม่ ขึ้นชมสรรเสริญ หรือตำหนิติเตียน

๓. พิจารณาลักษณะ และผลของการกระทำต่อตนเอง และต่อผู้อื่น เป็นการเบียดเบียนตน เบียดเบียนผู้อื่น ทำตนเองหรือผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่ และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข หรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

๒.๑.๖ ประโยชน์ของการศึกษาจริยศาสตร์

จริยศาสตร์สอนให้มนุษย์

๑. รู้จักการดำเนินชีวิตทั้งในด้านสังคมและในด้านส่วนตัวนั้น ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่า มีทั้งการกระทำที่ดีและการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกต้องและการกระทำที่ผิด ไม่ว่าในกิจการใด ๆ แม้แต่ในการประกอบกิจการอย่างเดียวกัน บางคนทำได้ดี บางคนทำได้ไม่ดี ตัวอย่างเช่น อาชีพทนายความและแพทย์ บางคนก็เป็นทนายความที่ดี แต่บางคนเป็นทนายความที่ไม่ดี บางคนเป็นแพทย์ที่ดี แต่บางคนเป็นแพทย์ที่ไม่ดี เกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้จริยศาสตร์จะแก้ข้อข้องใจในเรื่องเหล่านี้ให้ได้ เพราะจริยศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับหลักความประพฤติทั้งหมดของมนุษย์ว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ บางคนมีความสามารถสูงมากในทางเทคนิค และทางบริหารธุรกิจแต่ไม่รู้เรื่องเมื่อพูดถึงความสำนึกในคุณค่าทางจิตใจ หรือคุณค่าแห่งชีวิตในทางที่ถูกต้อง ถ้าเขาศึกษาจริยศาสตร์ จะช่วยให้เขากระทำในทางที่ถูกต้องที่ควร และจะนำสิ่งที่ได้ศึกษามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ความสามารถที่เขาได้อยู่นั้นเอง ทำให้เขาเป็นคนที่มีสมบูรณ์ ทำให้เขาเข้าใจตนเอง เข้าใจคนอื่น และเข้าใจสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้นและมีความสุขขึ้น

๒. ชีวิตในสังคมของเราควรจะเป็นชีวิตที่มีระเบียบ เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบ เราควรต้องยอมรับความจริงบางอย่างในสังคม เช่น สังคมได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างไร? เราต้องเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง และเราต้องมีหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เรามีความเจริญก้าวหน้าในทางที่ดีงามจริยศาสตร์มีส่วนช่วยเราได้มากในเรื่องนี้ ทั้งในเรื่องส่วนตัว สังคม ตามความเป็นจริงแล้วจริยธรรมและศีลธรรมเป็นวิถีแห่งการครองชีวิตที่ดีที่สุด ความต้องการอันแท้จริงของชีวิตก็คือความสุขและความสงบนั่นเอง

๓. ศีลธรรมและจริยธรรมไม่ใช่สิ่งสมมติสร้างขึ้นมาเล่น ๆ ไม่ใช่เรื่องของอารมณ์ แต่มันเป็นกฎแห่งความจริงที่ชีวิตต้องการ ทำให้ชีวิตสมบูรณ์และมีจิตใจดีงาม คุณธรรมต่าง ๆ เป็นอาหารหล่อเลี้ยงจิตใจได้ฉันใด อาหารที่มีประโยชน์ก็เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโตได้ฉันนั้น

๔. ความประพฤติทางศีลธรรมและหลักจริยศาสตร์ ทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นหลักเพิ่มพูนสติปัญญา เพื่อพัฒนาเชื้อชาติ เพื่อความประพฤติที่ดีงาม เพื่อให้คนทำหน้าที่อันถูกต้องเหมาะสม ให้มีมโนธรรม เพิ่มพูนบุญกุศลให้ชีวิตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

๕. จริยศาสตร์สอนให้เรารู้จักคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตว่าอะไรคือคุณค่าที่เราควรริบแสวงหาโดยไม่เสียเวลาเปล่า บุคคลที่ไม่ได้กำหนดคุณค่าแห่งชีวิตของตนไว้ให้แน่นอนนั้นจะมีชีวิตอยู่อย่างสงบไม่ได้เลย และจะไม่พบกับความพึงพอใจในชีวิตอีกด้วยเนื่องจากจริยศาสตร์ศึกษาถึงคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ พยายามเร่งเร้าให้คนมีความรู้สึกอันดี ค้นหาคุณค่าอันแท้จริงแห่งชีวิต และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด มีคุณค่าที่สุดในชีวิตของตน

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์เกี่ยวกับความประพฤติเป็นหลักการหรือข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่เป็นนิสัยของมนุษย์ และศึกษาปัญหาที่ว่าด้วย

๑. ความดีสูงสุด (Summum Bonum) ของชีวิตมนุษย์คืออะไร?

๒. เกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูกไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร คืออะไร?

๓. สถานภาพของค่าทางศีลธรรม คืออะไร?

๔. ความยุติธรรม คืออะไร?

๕. สิทธิและหน้าที่ คืออะไร?

๖. พันธะหรือข้อผูกพัน คืออะไร?

๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออก เป็นผลมาจากปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในสถานการณ์ต่าง ๆ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ พฤติกรรมทางกายภาพ คือ การกระทำทางกาย เช่น การเดิน ยืน นั่ง เป็นต้น พฤติกรรมทางวจีกรรม คือ การกระทำทางวาจา เช่น การพูด หรือการใช้ภาษา ในด้านอื่น ๆ และพฤติกรรมทางมนกรรม คือ การกระทำทางจิตใจ เช่น ความรู้สึกนึกคิด การเรียนรู้ เจตคติ เป็นต้น พฤติกรรมทั้ง ๓ ลักษณะไม่ได้แยกจากกันและมักเกิดขึ้นร่วมกันเสมอ^{๑๒}

๒.๒.๑ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม (Morality) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การครองชีพ การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา ถ้าดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีจิตใจ ไร้อุปสรรคอย่างแท้จริง ท่านเรียกว่า พรหมจริยะ แปลว่า การครองชีวิตอย่างประเสริฐหรือชีวิตประเสริฐ^{๑๓}

^{๑๒} บุญเลิศ ราชิต, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน,สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, (อุบลราชธานี : ออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแนวทางที่พึงปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงคุณงามความดี เพื่อให้เกิดธรรม สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้บรรลุตามที่หวังไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่น การปฏิบัติตามจริยธรรมย่อมให้ผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนดี หากบุคคลในสังคมปฏิบัติตามหลักจริยธรรม สังคม สิ่งแวดล้อมจะไม่ถูก เบียดเบียน และถูกรบกวนจนเกิดสภาพเสียสุขภาพทางสังคม และระบบนิเวศวิทยา^{๑๔}

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์สากล ของสังคม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อบรรลุถึงสภาพแห่งชีวิตอันมีคุณค่าที่พึงประสงค์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม และเป็นมาตรฐานหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้คนในสังคมนั้นมีความสุขและความพอใจ

๒.๒.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) สรุปว่า จริยธรรมมีพัฒนาการเป็นลำดับจากวัยแรกเกิด จนถึงตลอดชีวิต การพัฒนามีลักษณะที่สำคัญแบ่งได้เป็น ๓ ทฤษฎี คือ^{๑๕}

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนี้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นตัวการ ในการกำหนดเงื่อนไขทางสังคม (Social contingency) ให้แก่เด็กตั้งแต่เกิด การที่บุคคลได้รับอิทธิพล จากสังคมที่ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะทางกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน ทฤษฎีนี้นำเอา หลักการเสริมแรง และหลักการเชื่อมโยงมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยให้ความสำคัญ แก่ลักษณะของสถานการณ์เลียนแบบ ลักษณะการกระทำของบุคคลอื่นเป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะ ทั้งที่ดี และไม่ดีจากบุคคลได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป

๒. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนี้เชื่อว่า จริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Conscious) จริยธรรมเกิดจากกระบวนการภายใน ทฤษฎีนี้ถือว่าการเรียนรู้ความรับผิดชอบชั่วดีจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด โดยระดับแรกเรียนรู้จากครอบครัวของตนเอง ต่อมาก็เป็นสภาพการศึกษา และในปัจจุบันจากสื่อมวลชน อาทิเช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และวารสารต่างๆ

^{๑๔} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙๕.

^{๑๕} พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต)(อ้างถึงในอัญชลี โอ่งเจริญ), “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕.

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory)

จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจ ในการพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลเมื่อมีวุฒิภาวะสูงขึ้นการรับรู้จริยธรรมก็จะพัฒนาขึ้นตามลำดับ

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของแบนดورا (Bandura)

แบนดورا เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกา มีความเชื่อว่า พฤติกรรมทางสังคมเกิดจากการเรียนรู้ โดยการสังเกตและการเลียนแบบจากบุคคลอื่น ผลการทดลองจากเด็กอายุ ๕ ปี แบนดورا สรุปผลการทดลองว่า “เด็กไม่เพียงแต่จะเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้โดยไม่มีแรงเสริมกำลังจากภายนอกได้อีกด้วย” แบนดอรายังได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอิทธิพลของรางวัล หรือการลงโทษที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก พบว่า อิทธิพลของรางวัลหรือการลงโทษจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตอบสนองของเด็ก ๆ ในครั้งแรกเท่านั้น แต่ไม่ใช่ปัจจัยโดยตรงของการสร้างพฤติกรรม ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ว่าเด็กได้รับรางวัลหรือการลงโทษจากการแสดงพฤติกรรมของตนเป็นครั้งแรก

แบนดورا ได้กล่าวถึงตัวกำหนดพฤติกรรมว่า มี ๒ ประการ คือ^{๑๖}

๑. ตัวกำหนดพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมมนุษย์จะคาดการณ์ไว้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นจะมีเหตุการณ์อะไรตามมา

๒. ตัวกำหนดที่เป็นผล ซึ่งได้แก่ ผลของการกระทำ มนุษย์จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลทางบวก และจะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่จะได้รับผลทางลบ

วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์แบนดوراได้กล่าวว่า วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์มี ๒ วิธี คือ การเรียนจากผลของการกระทำ และวิธีการเรียนรู้จากการเลียนแบบ โดยที่การเรียนรู้จากผลของการกระทำเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งจะทำหน้าที่ ๓ ประการ คือ ให้ข้อมูล จูงใจ และเสริมแรง ส่วนการเรียนรู้จากการเลียนแบบเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบกระทำพฤติกรรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม การเรียนรู้จากตัวแบบอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นผลสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการทางกาย และกระบวนการจูงใจ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดوراได้กล่าวถึง การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาไว้ว่า การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำจะอยู่ในรูปของความเชื่อและความคาดหวัง ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ความเชื่อและความหวังนี้ทำหน้าที่ควบคุมหรือกำกับการทำงานของมนุษย์ในเวลาต่อมา การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญาที่สำคัญมี

^{๑๖} Bandura, A, Albert Social Foundation of Thought and Action, (Englewood Cliffs Prentice Hall, 1986), pp. 469 – 497.

๓ ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไข การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และผลที่จะเกิดขึ้นและสิ่งจูงใจ

บุคลิกภาพของเด็กที่เกิดจากการเลียนแบบหรือเอาอย่างแบบนั้น ตัวแบบจะมีความสำคัญมาก ถ้าตัวแบบดีเด็กก็จะดีด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า A model was an adult human หมายถึง ตัวแบบจะต้องเป็นผู้มีวุฒิภาวะ แต่โดยธรรมชาติของเด็กแล้ว เด็กจะพยายามสังเกตตัวแบบในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าตัวแบบได้รับความสนใจ ได้รับความพึงพอใจจากเด็ก เด็กก็จะพอใจที่จะเลียนแบบตัวแบบนั้น ตัวแบบจึงมีความสำคัญมาก ตัวแบบอาจเป็นพ่อแม่ คนในครอบครัว คนที่มีชื่อเสียง คนที่น่าเคารพนับถือ เพื่อนสนิท ครู อาจารย์ ดารา เป็นต้น ถ้าสังคมใดมีตัวแบบที่ดีคนในสังคมนั้นก็จะมีคุณประพฤตินิยมจริยธรรม และมีบุคลิกภาพที่ดีด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไข (Conditional) และตัวแบบ (Modeling) เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเริ่มจาก ตั้งใจ -> จดจำ -> ฝึกฝน -> จูงใจ -> ได้ตามแบบ Bandura

ในปัจจุบันนักจิตวิทยาในกลุ่มการเรียนรู้ทางสังคมได้นำแนวคิดของนักจิตวิทยาในกลุ่มพัฒนาการทางด้านปัญญาและความคิดมาผสมผสานกับหลักการของตน และประกาศทฤษฎีขึ้นใหม่โดยใช้ชื่อว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Cognitive social learning theory) ซึ่งทฤษฎีนี้มีความคิดพื้นฐาน คือ

๑. บุคคลอาจจะเรียนรู้จากการเลียนแบบอย่างของผู้อื่นโดยไม่มีแรงเสริมกำลังจากภายนอก

๒. บุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา บุคคล และสิ่งแวดล้อมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกันตลอดมา

๓. การรับรู้และการคาดหวังทางปัญญาความคิดจะมีผลต่อการกระทำของบุคคล การคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคล

๔. การเรียนรู้และการรับรู้อาจจะไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับการแสดงพฤติกรรม แรงเสริมกำลังอาจไม่ใช่สิ่งสำคัญในการเสริมสร้างพฤติกรรม แต่แรงเสริมกำลังมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน”

๕. กระบวนการทางปัญญาความคิด จะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง ควบคุมพฤติกรรมและประเมินคุณค่าของตนเองได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)^{๑๗}

นวลลออ แสงสุข กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ ซึ่งเพียเจต์ได้ศึกษาในเรื่องพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ และเป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล เพียเจต์แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์เป็น ๓ ขั้น คือ^{๑๘}

๑. ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๑ ปี เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัดโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

๒. ขั้นยึดคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ ๒ - ๑๑ ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม ในขั้นนี้การตัดสินใจว่าการกระทำใดถูกหรือผิด จะดูจากผลที่ตนเองได้รับจากการกระทำเป็นหลัก มากกว่าการดูที่เจตนาของการกระทำ

๓. ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้จะอยู่ในช่วงอายุ ๑๒ ปีขึ้นไป เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญาและประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนเด็กด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะกลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็ก ส่วนความยุติธรรมจะหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในขั้นนี้เด็กจะตัดสินความถูก หรือผิดทางจริยธรรมโดยพิจารณาจากเจตนาของการกระทำนั้นในช่วงอายุ ๑๒ ปี เด็กที่อยู่ในสภาพสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่ ๓ แต่อาจมีเด็กบางคนพัฒนาการช้ากว่านี้ ในบางกรณีพัฒนาการอาจหยุดชะงักในขั้นที่ ๒ เนื่องจากการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูหรือสังคมหรือขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อน เพียเจต์ แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ ๔ ขั้น คือ

๑. ขั้นรับรู้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor operation) เป็นระยะตั้งแต่ช่วงอายุแรกเกิด ถึง ๒ ปี เด็กจะรับรู้ประสาทสัมผัสอย่างง่าย ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาการทางสติปัญญา และความนึกคิด เด็กจะมีโครงสร้างทางความคิดจากสิ่งที่เห็นและจากสิ่งที่สัมผัส

๒. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Pre - operational thinking) ช่วงอายุ ๒ ถึง ๗ ปี เด็กเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์ สามารถถกเถียงแบบคนอื่นได้ และมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว

^{๑๗} Piaget,J, *The Moral Judgment of Child*, (London : Routledge and Kogan Paul, 1932),p. 357.

^{๑๘} นวลลออ แสงสุข, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓ - ๑๖.

สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง และเริ่มมีการพัฒนาความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ความคิดส่วนใหญ่จะเกิดจากประสาทสัมผัส

๓. ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete operational thinking) ช่วงอายุ ๗ ถึง ๑๑ ปี เด็กเริ่มมีความคิดเชิงตรรกศาสตร์ในสิ่งที่มองเห็นและสัมผัสได้ และค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นแบบแผน

๔. ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal prepositional thinking or formal operational thinking) ช่วงอายุ ๑๑ ถึง ๑๕ ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กจะอยู่ในขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก^{๑๙}

แพรวฤทธิ์ ยอดแก้ว กล่าวถึงทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ว่าเป็นทฤษฎีที่มีรากฐานสืบเนื่องมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ แต่โคลเบอร์กได้ปรับปรุงวิธีการวิจัย การวิเคราะห์ผล รวมทั้งยังได้ทำการวิจัยอย่างกว้างขวาง โคลเบอร์กได้คิดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีระบบการให้คะแนนอย่างมีระเบียบแบบแผน ผู้ที่จะใช้วิธีการให้คะแนนระดับพัฒนาการทางจริยธรรมจะต้องได้รับการอบรมเป็นพิเศษ วิธีการวิจัยที่โคลเบอร์กใช้ที่คล้ายคลึงกับวิธีการของเพียเจต์มาก คือ การสร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” หรือ “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นกับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบซึ่งเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้มีพฤติกรรมในเรื่องค่านิยม ความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึด การวิเคราะห์คำตอบของผู้ตอบวัยต่างๆ โคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น ๒ ขั้น (Stages) พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กจึงมีทั้งหมด ๖ ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีดังนี้^{๒๐}

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional) ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลที่ตามมาว่าจะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้ว

^{๑๙} Kohlberg, L., Development of Moral Character and Moral Ideology. In M.T.

Hoffman & L.W. Hoffman (Eds), (Review of Child Development Research. Hartford, C.T. : n.p, 1969), p 167.

^{๒๐} แพรวฤทธิ์ ยอดแก้ว, พฤติกรรมทางจริยธรรมกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

ได้รางวัล พฤติกรรม“ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ โคลเบิร์กได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้เป็น ๒ ชั้น คือ

๑. การลงโทษ และการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation)
๒. กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental relativist orientation)

ระดับที่ ๒ ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่า การประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดา มารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิดเพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี เป็นสิ่งสำคัญ ทุกคน มีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือ

๑. ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal concordance of “good boy, nice girl” Orientation)

๒. กฎและระเบียบ (“Law and order” orientation) การทำถูกไม่ประพฤติผิด คือ การทำตามหน้าที่ ประพฤติตนไม่ผิดกฎหมาย และรักษาระเบียบแบบแผนของสังคม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner’s Theory)

ทองคุณ หงส์พันธุ์ กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า พัฒนาการทางด้านจริยธรรมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางสังคมของบุคคลเป็นสำคัญ และพัฒนาการพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจะมากกว่าลักษณะทางจริยธรรมอื่น ๆ บรอนเฟนเบรนเนอร์ ได้วิเคราะห์แบบของการตัดสินใจจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ดังนี้^{๒๑}

๑. จริยธรรมโดยยึดถือตนเอง (Self oriented morality) คือ การยึดถือและให้ความสนใจอยู่ที่ความพึงพอใจของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความพอใจของคนอื่น ลักษณะนี้จะมีอยู่ในเด็กวัยต้น ๆ (Early Childhood)

๒. จริยธรรมโดยยึดถือผู้มีอำนาจ (Authority-oriented morality) ในขั้นนี้ได้รวมถึงผู้ใหญ่จะมีจุดที่ตกลงร่วมกันอยู่ในตัวตนของอำนาจนับจากพ่อแม่จนถึงหัวหน้างานและผู้มีอำนาจระดับประเทศและผู้มีอำนาจทางศาสนาโดยนำมาเป็นตัวอย่างความถูกต้องหรือความผิด

๓. จริยธรรมโดยยึดเพื่อน (Peer-oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยึดถือความสอดคล้องกับกลุ่มโดยจะยอมปฏิบัติตามแนวของเพื่อนฝูง เพื่อนจะเป็นผู้ตัดสินว่าถูกหรือผิด ส่วนใหญ่จริยธรรมในระดับนี้จะพบมากในวัยรุ่นเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

^{๒๑} ทองคุณ หงส์พันธุ์ (อ้างถึงใน กรรยา รินสอน), “คุณธรรมและจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงและที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตรัชโยธิน ตามทัศนะของครู”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๒.

๔. จริยธรรมโดยยึดถือกลุ่ม (Collective – oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยืนอยู่ข้างกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่ซึ่งจะมีข้อผูกมัดในการปฏิบัติตามเป้าหมายของกลุ่ม โดยไม่ได้คำนึงถึงตัวบุคคล หน้าที่ของบุคคลในสังคมนั้นถือเป็นเกณฑ์ที่กำหนดให้เป็นจุดยืนที่ต้องคำนึงถึง

๕. จริยธรรมโดยยึดถืออุดมมุ่งหมาย (Objectively - oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ใด หรือกลุ่มสังคมใด แต่จะเป็นจริยธรรมที่เป็นจริงในตัวเอง

๒.๒.๓ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๒๒} กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. อายุและระดับการศึกษา ผลการวิจัยส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะแยกตัวแปรที่เป็นอายุออกจากตัวแปรที่เป็นระดับการศึกษาของบุคคลได้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อย มักจะมีระดับการศึกษาต่ำ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากก็มักจะมีระดับการศึกษาสูง โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้ประมวลผลการวิจัยไว้ว่า ความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่ไม่ทำให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้มากนัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นระดับสติปัญญา ภูมิหลังทางวัฒนธรรมและความต้องการที่จะให้คนอื่นชื่นชมตนของผู้ถูกศึกษาเท่านั้น ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นไม่พบว่า คนที่มีอายุมาก จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการโกง ขโมย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความเห็นแก่ตัว แตกต่างจากคนที่มีอายุน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่บุคคลนั้นกำลังประสบอยู่มากกว่าจะขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้น บุคคลอาจมีพฤติกรรมที่เหมือนกันแต่มีเหตุผลในการเลือกกระทำต่างกันได้เสมอ

๒. เพศ แม้ว่าความมีจริยธรรมสูงจะไม่ใช้ลักษณะที่สังคมกำหนดไว้สำหรับเพศใด เพศหนึ่งโดยเฉพาะแต่สิ่งที่กระตุ้นความสนใจในการเปรียบเทียบจริยธรรมของชายกับหญิง คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ ซึ่งทำนายว่า ชายจะมีจริยธรรมสูงกว่าหญิง แต่ทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมให้ข้อทำนายตรงกันข้ามกับทฤษฎีของ فروยด์ว่า เพศกับอายุรวมกัน จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ละเอียดยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบความแตกต่างทางจริยธรรมระหว่างหญิงกับชายควรพิจารณาตัวแปรหรือลักษณะทางสังคมด้านอื่น ๆ ด้วย

^{๒๒} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒) หน้า ๙ – ๑๕.

สุพล วังสินธ์ กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมว่า การพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นโดยการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรม แบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้ ^{๒๓}

๑. องค์ประกอบด้านกายภาพ ได้แก่ การศึกษา อายุ และเพศของบุคคล
 ๒. องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่ ลักษณะที่มุ่งอนาคต เจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบ และศีล ๕
 ๓. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะทางครอบครัว ผู้เลี้ยงดู วิธีการอบรมเลี้ยงดู การใช้สื่อ สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนและอิทธิพลของตัวแบบ
- สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรม คือ เพศ อายุ การศึกษา วิธีการอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสังคมไทย

คุณธรรม และจริยธรรม ได้ถูกนำมาใช้คู่กันเสมอจนแทบจะเป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่เป็นคู่กันโดยไม่แตกต่างกัน จริยธรรม (Ethic) เป็นเรื่องของความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรม (Virtue) และศีลธรรม (Moralism) คุณค่าทางจริยธรรมทำให้เกิดความงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของแต่ละบุคคลมีแนวทางในการประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีงาม ความถูกต้องในการปฏิบัติให้อยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และให้ประโยชน์ต่อผู้อื่น การตีค่าของความดีซึ่งเป็นกุศลธรรม เป็นความงาม ความประทับใจที่เกิดจากคุณธรรมและความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติ

คุณธรรม หรือจริยธรรม เป็นหลักธรรมจริยา (Morality) ที่ปลูกฝังระเบียบความประพฤติด้านศีลธรรม เป็นกฎความประพฤติตามอุดมคติที่เหมาะสม เป็นเรื่องของการประกอบคุณงามความดีและบุญกุศล คุณธรรมหรือจริยธรรมมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในจริยธรรมในความมีระเบียบวินัย ที่ใช้กับสิ่งที่เรียกว่า ความดี ความชั่ว ตามค่านิยมทางศีลธรรมอันเป็นหลักความประพฤติที่ควบคุมบุคคล หรือกลุ่มชน

คุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะถือว่าเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่ระดับปฐมวัย นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า คุณธรรมและจริยธรรมแตกต่างกันไป ดังนี้

^{๒๓} สุพล วังสินธ์ (อ้างถึงใน นายโวหาร ยะสารวรรณ) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะที่สังคมต้องการให้มี อยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำ ส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม^{๒๔}

ธนเศรษฐ์ จำปางาม ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สะสมอยู่ใน จิตใจของมนุษย์โดยผ่านประสบการณ์จากการสัมผัส ซึ่งจะแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย ทางวาจา และจิตใจของแต่ละคน เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม^{๒๕}

ประกาศรี สืออำไพ ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี^{๒๖}

พระธรรมปิฎก ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง เป็นสิ่งที่งามของจิตใจ เป็นสิ่งลึกซึ้ง เป็นสุขที่แท้จริง เป็นคุณค่าของชีวิตที่เป็นประโยชน์ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ และรู้จักปฏิบัติ ต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง^{๒๗}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง “ธรรมที่เป็น ข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”^{๒๘}

พล แสงสว่าง ให้ความหมายจริยธรรมว่า “จริย” มีรากศัพท์เดิมมาจาก “จร” แปลว่า เดิน หมายถึง “ทางเดิน” เมื่อใช้กับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อรวมกับคำ ว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”^{๒๙}

ลำดวน ศรีมณี กล่าวว่า ลักษณะของจริยธรรมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมีคุณสมบัติ อยู่ ๒ ประเภท คือ

^{๒๔} กระทรวงศึกษาธิการ, “จริยธรรมกับการศึกษา”, เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๒๕} ธนเศรษฐ์ จำปางาม, “การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา กรณี : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๒๖} ประกาศรี สืออำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๘.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ประยุตต์ ปยุตโต), **อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒๔.

^{๒๘} ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๓๘**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์), หน้า ๒๑๖.

^{๒๙} พล แสงสว่าง, “การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อพัฒนาจริยธรรม”, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. (เมษายน, ๒๕๔๕, ๑๔(๑)), หน้า ๓๔ – ๓๙.

ก. ลักษณะที่สังคมต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมชมชอบต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้น และให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ยกย่องสรรเสริญให้เป็นผู้มีเกียรติในสังคม

ข. ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมว่าไม่ดีไม่ต้องการให้มีอยู่ในสังคม และไม่สนับสนุนผู้กระทำโดยวิธีการลงโทษเพื่อให้ผู้มีพฤติกรรมเช่นนั้นรู้สึกสำนึกกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรกระทำต่อไป^{๓๐}

เอ็ม.ไอ. ฮอฟแมน (M.I. Hoffman) ให้ความหมายโดยคำนึงถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลว่าซึ่งจริยธรรมโดยทั่วไปจะประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)^{๓๑}

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม คือ แนวทางหรือหลักการที่นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับใคร สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ตนเองและสังคมมีความเจริญงอกงาม

๒.๓.๑ เหตุผลที่นักเรียนไทยควรศึกษาพุทธจริยธรรม

ทำไมนักเรียนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนา คำถามดังกล่าวมีเหตุผลเบื้องต้นซึ่งพระธรรมปิฎก^{๓๒} ได้อธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง “ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ” ว่า

พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในประวัติความเป็นมาของชนชาติไทยและวัฒนธรรม

ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยสืบเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา นับตั้งแต่สมัยก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องกัน กล่าวได้ว่า ประวัติของประเทศไทยเป็นประวัติของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา

ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็นแหล่งสั่งสอนฝึกอบรม กิจกรรมใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญของรัฐ หรือของชุมชนก็ดี ส่วนประกอบจะมีพระพุทธศาสนาเป็นส่วนประกอบของพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ

^{๓๐} ลำดวน ศรีมณี, **จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก**, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก จำกัด, มปป.), หน้า ๓-๔.

^{๓๑} M.I. Hoffman, “Development of Moral Thought : Feeling and Behavior”, **American Psychologist**, (October 1979) : pp 958-963.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

สภาพที่กล่าวมานี้ได้เป็นมานานจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทยจนกลายเป็นเครื่องหล่อหลอมและกลั่นกรองนิสัย จิตใจพื้นฐานของคนไทยให้มีลักษณะเฉพาะของตนที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทย ทำให้พูดได้อย่างมั่นใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อชาวไทยทั่วประเทศได้ฟังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสต่อพระสันตะปาปา จอห์น ปอลที่ ๒ ประมุขแห่งศาสนาจักรคาทอลิก ในคราวที่เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๗ มีความตอนหนึ่งว่า “คนไทยเป็นศาสนิกชนที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ไว้ในเทศนาเสื่อป่าว่า “เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่าให้มีอันตรายมาถึงได้ ต้องรักษาพระพุทธศาสนาอันนี้ให้คงอยู่ในประเทศไทยต่อไป ต้องรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลานของเราทั้งหลาย...

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ทำหน้าที่สมควรแก่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เราตั้งใจจะรักษาพระพุทธศาสนาของเราด้วยชีวิต ข้าพเจ้าและท่านตั้งใจอยู่ในข้อนี้ และถ้าท่านตั้งใจจะช่วยข้าพเจ้าในกิจกรรมอันใหญ่นี้แล้วก็จะเป็นที่พอใจข้าพเจ้าเป็นอันมาก...

เมืองเราเกือบจะเป็นเมืองเดียวแล้วในโลกที่มีบุคคลนับถือพระพุทธศาสนามากเป็นเหล่าเดียวกัน เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะช่วยกันทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาอย่าให้เสื่อมสูญไป เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เราจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนาการ”

ดังนั้น เหตุผลที่คนไทยต้องเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นจริยศึกษา เพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนาให้คนไทยรู้จักเก็บรวบรวม ศึกษา และเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวกับการสร้างความเจริญอย่างเพียงพอ

๒. พระพุทธศาสนาเป็นระบบจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานเดิมของสังคมไทย แม้ว่าในปัจจุบันผู้คนจะห่างเหินจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ระบบศีลธรรมตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาก็ยังสืบสานอยู่อย่างแน่นหนาในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย

๓. ชาวพุทธควรมีสิทธิเรียนจริยศึกษาแบบพุทธ การปลูกฝังจริยธรรมต้องดำเนินไปอย่างมีกระบวนการและเป็นระบบ โดยสอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งศีลธรรมที่รองรับเป็นพื้นฐาน

๔. สังคมไทยมีข้อได้เปรียบในการจัดจริยศึกษาที่มีเอกภาพ สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนแม้จะมีความแตกต่างหลากหลายก็เป็นความแตกต่างในระดับของพัฒนาการทางจิตปัญญา ส่วนหลักความเชื่อและหลักคำสอนทั่วไปยังคงเป็นตัวแบบเดียวกัน

๕. สังคมไทยไม่มีเหตุผลที่จะไม่สอนจริยศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีเอกภาพมากถึงขั้นที่อาจพูดได้ว่ามากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก

๖. การเรียนพระพุทธศาสนาเพื่อมาร่วมอยู่และร่วมพัฒนาสังคมไทย การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนในสังคมไทยควรจะเรียนรู้ ในฐานะที่เป็นกรรู้จักเรื่องราวของประเทศตนเองเป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่ต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา

๗. การศึกษาเพื่อสร้างชนชั้นสำหรับมาพัฒนาสังคมไทย

๘. การศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสังคมไทย เป็นต้น

สรุปได้ว่า เมื่อเราเกิดมาเป็นคนไทยและนับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ จึงควรศึกษาพระพุทธศาสนาด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

๑. คนไทยส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน ควรมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องต่อศาสนาที่ตนนับถือ

๒. คนทุกคนที่อยู่สังคมไทย ควรเรียนรู้พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นสถาบันใหญ่ เป็นสภาพแวดล้อมของสังคมไทย เพื่อดำเนินชีวิตและทำงาน หรือทำหน้าที่ที่เป็นส่วนรวมในการพัฒนาสังคมไทยนั้นอย่างประสานกลมกลืนและได้ผลดี

๓. สังคมไทยอาศัยพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งคำสอนจริยธรรมและได้ยอมรับระบบจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นมาตรฐานที่ยึดปฏิบัติมาโดยตลอด คนไทยจึงควรเรียนรู้พุทธจริยธรรมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและพัฒนาสังคมให้บรรลุประโยชน์และความสันติสุข

๒.๓.๒ แนวทางการจัดการเรียนพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔^{๓๓}

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ เกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤตทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ วิธีคิดใหม่ ที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา หลักสูตรดังกล่าวจึงมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีวิจรรย์ญาณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสได้มองเห็นการเรียนรู้ตามแบบพุทธวิธีซึ่งเป็นสิ่งที่เลิศล้ำ และมีกระบวนการวิธี หรือ Technical how อยู่ในสังคมไทย ในหมู่พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้ เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคม นำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกาย พร้อมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ และการพัฒนาสื่อ กำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสม และชัดเจนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัยเชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้ พระพุทธ พระธรรม อริยสัจ ๔ เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑.

ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือ ในการเรียนรู้ การทำงาน และการประกอบอาชีพ

ผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ คือ รู้และเข้าใจ ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ประวัติพุทธสาวก ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธ และชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจัดการและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศาสนพิธี ให้มีความเข้าใจว่า พระพุทธศาสนามีคำสอนและวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติยึดทางสายกลางเพื่อการอยู่ร่วมกัน

๒.๓.๓ การศึกษาจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

พุทธจริยธรรม (Naturethic buddhist) หมายถึง ธรรมที่ว่าด้วยความประพฤติกิริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คือ ผู้ได้ตรัสรู้ริยสัจ ๔ (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (อูปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทธโธ) คือ ได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ ทั้งตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติคำนี้ขึ้นมาใช้เพื่อประโยชน์ ในการสื่อสารระหว่างกันโดยได้แปลงคำนี้มาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติอีกทีหนึ่ง

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเทวนิยม เกิดขึ้นสมัยพุทธกาลเมื่อก่อนพุทธศักราช ๒๕๐๐ ในชมพูทวีป (ประเทศอินเดีย) โดยมีสมณะเป็นศาสดาผู้ประกาศปรัชญาในแนวคิด เน้นหลักธรรม วิธีการสอน การเผยแพร่ การสืบทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติ เน้นคุณธรรม และการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ

๑. ให้เว้นความชั่วทั้งปวง
๒. ให้ทำความดี
๓. ให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ สะอาด

๒.๓.๔ การศึกษาในพระพุทธศาสนามี ๓ ระดับ^{๓๔}

ในพุทธธรรมจัดระดับการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ปัญญาจริงไว้ ๓ ระดับ คือ

๑. ปริยัติศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนจากตำราหรือศึกษาในทางทฤษฎีเพื่อให้เข้าใจในหลักคำสอนหรือตำรานั้น ๆ ก่อน
๒. ปฏิบัติศึกษา หมายถึง การนำเอาหลักทฤษฎีที่ได้ศึกษามาแล้วมาปฏิบัติทดลอง วิเคราะห์ ทบทวน ใคร่ครวญดูว่าถูกต้องหรือไม่ อย่างไร ถ้าถูกต้องย่อมเกิดผลดีจริง
๓. ปฏิเวธศึกษา หมายถึง การได้รู้ผลหรือรู้แจ้ง เป็นผลจริงที่เกิดขึ้นเมื่อได้ปฏิบัติทดลอง วิเคราะห์

^{๓๔} บุญมี แท่นแก้ว, ปรัชญาศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

ในหลักธรรมที่พระพุทธศาสนานำมาประกาศเป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามข้อธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้อได้ข้อธรรมอื่นตามมาเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่ เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี ๓ ขั้นตอน คือ ^{๓๕}

๑. จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วย ศีล ๕ ธรรม ๕ ดังนี้

๑.๑.๑ เว้นจากการเบียดเบียน เพราะทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ เป็นศีล มีเมตตา กรุณาต่อสัตว์และมนุษย์ เป็นธรรม

๑.๑.๒ เว้นจากการลักทรัพย์ เป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ประกอบอาชีพสุจริต เป็นธรรม

๑.๑.๓ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เป็นศีล สำรวมในกาม เป็นธรรม

๑.๑.๔ เว้นจากการพูดปด เป็นศีล พูดจริง เป็นธรรม

๑.๑.๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย เป็นศีล มีสติสำรวม เป็นธรรม

๒. จริยศาสตร์ขั้นกลาง กุศลกรรม ๑๐ ประการ ดังนี้

๒.๑ กาย ๓ ข้อ

๒.๑.๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ เบียดเบียนทำลายชีวิต

๒.๑.๒ เว้นจากการลักขโมย

๒.๑.๓ เว้นจากการประพฤติดินในกาม

๒.๒ วาจา ๔ ข้อ

๒.๒.๑ เว้นจากการพูดเท็จ

๒.๒.๒ เว้นจากการพูดยุแหยงให้แตกร้างกัน

๒.๒.๓ เว้นจากการพูดคำหยาบ

๒.๒.๔ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๒.๓ ทางใจ ๓ ข้อ

๒.๓.๑ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

๒.๓.๒ ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น

๒.๓.๓ ไม่เห็นผิดจากทำนองครองธรรม โดยมีความเห็นถูกต้อง เช่น ทำดีได้ดี

ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๓. จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐหรือทาง สายกลาง มี ๘ ประการคือ

^{๓๕} ชำนะ พาชี้อ, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราช-วิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๑๒ - ๓๑๔.

- ๓.๑ ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔
- ๓.๒ ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน
- ๓.๓ การเจรจาชอบ คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด
- ๓.๔ การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดีกาม
- ๓.๕ การเลี้ยงชีพชอบ คือ การไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ประกอบอาชีพโดยสุจริต
- ๓.๖ ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรทำความดี รักษาความดีที่เกิดขึ้น

๓.๗ การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุขทุกข์ตลอดจนไม่ทุกข์ไม่สุข

๓.๘ การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ

ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลสร้างขึ้น จากความเชื่อที่คนต้องการรอดพ้นจากความทุกข์และประสบกับความสุข ดังนั้น ศาสนาจึงมีความสำคัญต่อชีวิตและจะต้องอยู่กับคนตลอดไป หลักสำคัญของศาสนาเพื่อศึกษาถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตและหลักธรรมเรื่องศีลธรรม จริยธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ตนเอง นำความเจริญมาสู่สังคม จริยธรรมตามแนวพุทธศาสนา หมายถึงหลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติอันเป็นหลักสำหรับให้คนยึดถือในการปฏิบัติตน ประโยชน์ของจริยธรรมต่อการดำเนินชีวิต ๓ ด้าน^{๓๖} คือ

๑. จริยธรรมเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีจริยธรรม เช่น มีความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ ย่อมได้รับความนับถือ

๒. จริยธรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม เพราะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๓. จริยธรรมเป็นอาหารทางใจ การปฏิบัติตนตามจริยธรรมนอกจากจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตในหน้าที่การงานแล้วยังทำให้เราอิ่มเอิบใจ เช่น การทำบุญ การทำความดีจะช่วยให้เรามีความสุขใจ

สรุป จริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา คือ ระบบหรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกันระหว่างปัญญา ศีล สมาธิ อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยใช้ปัญญาและสมาธิ

^{๓๖} สุธงษา สุธิตสร, วัชรธรรมวิธีไทย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

๒.๓.๕ การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

สุตตชา สุทธิศร^{๓๗} จริยธรรมที่ควรปลูกฝังในสังคมไทย คือ

๑. รักษาดี ศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติเป็นสถาบันสูงสุด ศาสนาเป็นสิ่งที่สอนให้คนเป็นคนดี และสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่ช่วยให้คนมีกำลังใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชาติอยู่รอดและดำรงความเป็นเอกราชยั่งยืน

๒. ความขยันขันแข็งมานะอดทน เป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จช่วยให้เราไม่ท้อถอยสามารถฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ

๓. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การเป็นคนดี ไม่โกง ไม่เห็นแก่ตัว ไม่อยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของเรา

๔. ความกตัญญูกตเวที เป็นค่านิยมที่สำคัญของคนไทย สถาบันครอบครัว โรงเรียนและศาสนาต้องพยายามถ่ายทอดคุณธรรมข้อนี้ เช่น การรู้จักบุญคุณบิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้มีอุปการคุณ

๕. ความมีระเบียบวินัย ไม่มั่วง่าย ไม่เห็นแก่ความสะดวกสบายเล็ก ๆ น้อย ๆ จนทำให้ตนเองขาดระเบียบวินัย เช่น ทิ้งขยะบนถนน ไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสถานที่นั้น ๆ

๖. ความประหยัด คือ การรู้จักใช้จ่ายเงินทองและสิ่งของอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักประมาณรายได้และรายจ่ายให้สมดุลกัน รู้จักสะสมทรัพย์เพื่ออนาคตของตน

๗. ความมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ และใช้วิจารณ์ญาณ พิจารณาสິงต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุ และสิ่งที่ควรกระทำ ไม่เข้าข้างตนเอง ไม่อคติ ไม่เอาชนะ โดยไม่มีเหตุผล

๘. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการแสดงน้ำใจไมตรี ความเอื้ออารีต่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัวเป็นใหญ่

๙. การเคารพผู้อาวุโส เป็นการรู้จักสัมมาคารวะ คือรู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักเคารพผู้ที่สูงวัยกว่า

๑๐. รู้จักรักและรักษาของส่วนรวม เช่น รักษาสาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่

๒.๓.๖. การศึกษาพุทธจริยธรรมตามแนวมงคลสูตร

การศึกษาหรือการปฏิบัติพุทธจริยธรรมแบบมงคลสูตร เป็นวิธีการศึกษาหรือการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตัวเอง ครอบครัวและสังคม เพื่อให้พัฒนาไปพร้อมกัน และก่อให้เกิดปัญญา ความรู้ คุณธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้อย่างแท้จริงในสัจธรรมของชีวิตและสัจธรรมของธรรมชาติที่พระสัมมาพุทธเจ้าทรงกล่าวกับเทวดาองค์หนึ่งว่า เทวดาและมนุษย์จำนวนมากต่างมุ่งหวังความสวัสดิไม่พ่ายแพ้แก่ข้าศึกทั้งปวงยอมทำมงคลทั้ง ๓๘ ประการนี้ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสบอกมงคลอันสูงสุดดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^{๓๘} ว่า

๑) การไม่คบคนพาล

๒) การคบแต่บัณฑิต

^{๓๗} สุตตชา สุทธิศร, *วิถีธรรมวิถีไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^{๓๘} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๓-๑๒/๗-๘.

- ๓) การบูชาคนที่ควรบูชา
- ๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม
- ๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน
- ๖) การตั้งตนไว้ชอบ
- ๗) ความเป็นพหูสูต
- ๘) ความเป็นผู้มีศีลปะ
- ๙) วินัยที่ศึกษามาดี
- ๑๐) วาจาสุภาสิต
- ๑๑) บำรุงมารดาบิดา
- ๑๒) การสงเคราะห์บุตร
- ๑๓) การสงเคราะห์ภรรยา
- ๑๔) การงานที่ไม่อากุล
- ๑๕) การให้ทาน
- ๑๖) การประพฤติธรรม
- ๑๗) การสงเคราะห์ญาติ
- ๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ
- ๑๙) การงดเว้นจากบาป
- ๒๐) การเว้นจากการดื่มน้ำเมา
- ๒๑) ความไม่ประมาทในธรรม
- ๒๒) ความเคารพ
- ๒๓) ความถ่อมตน
- ๒๔) ความสันโดษ
- ๒๕) ความกตัญญู
- ๒๖) การฟังธรรมตามกาล
- ๒๗) มีความอดทน
- ๒๘) ความเป็นคนว่าง่าย
- ๒๙) การพบเห็นสมณะ
- ๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล
- ๓๑) การเผาผลาญบาป
- ๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์
- ๓๓) การเห็นอริยสัจ

- ๓๔) การทำนิพพานให้แจ้ง
- ๓๕) จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว
- ๓๖) จิตไม่เศร้าโศก
- ๓๗) จิตปราศจากอูลี
- ๓๘) จิตเกษม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียน

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเป็นการกระทำในทางที่ดีและทางที่เลวของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคมในด้านอื่น ๆ

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ให้ความหมายว่า พฤติกรรมเป็นการกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างของมวลมนุษย์ที่เป็นการแสดงออก สามารถสังเกตได้ แต่บางครั้งไม่สามารถสังเกตได้เนื่องจากถูกควบคุมไม่ให้แสดงออกมา^{๓๙}

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายว่า การที่นักเรียนจะมีการศึกษาดีต้องมีจริยธรรม โดยจะสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนได้จริง ต้องมีองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ^{๔๐}

๑. มีครูดี คือ มีครูเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้และความประพฤติเหมาะสมแก่การเป็นผู้สอนคนให้เป็นคนดี มีความรู้อย่างแท้จริง
๒. มีวิธีการสอนดี คือ เป็นผู้ที่สามารถสอนหรือพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ
๓. มีสิ่งแวดล้อมดี คือ จัดหรือพัฒนาสิ่งทั้งปวงที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสจากทางด้านกาย และใจ เป็นต้น ให้มีลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายว่าพฤติกรรม คือ การกระทำหรือ อาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึก เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า^{๔๑}

^{๓๙} กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สยามมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๑๑๒.

^{๔๐} พุทธทาสภิกขุ (อ้างถึงในชอบ เอี่ยมประสงค์), “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘.

สมณฤมล เพ็ชรเมธี ให้ความหมายว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ การที่บุคคลแสดงพฤติกรรม ที่สังคมนิยมชมชอบ เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีหลักการในการปฏิบัติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม^{๔๑}

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ให้ความหมายของพฤติกรรมว่า เป็นการกระทำของบุคคล ที่แสดงออกมาเพื่อตอบโต้หรือตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตได้^{๔๒}

สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ การกระทำหรือการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดี ที่ถูกต้อง และที่สังคมยอมรับ

๒.๔.๑ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียนที่ควรนำมาปฏิบัติ คือ

๑. ด้านความมีระเบียบวินัย

กัลยา ศรีปาน ให้ความหมายว่า การมีระเบียบวินัยต้องให้ได้ทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติ โดยมีหลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย ดังนี้^{๔๓}

๑. ความมีระเบียบช่วยประหยัดเวลา และทำให้งานสำเร็จด้วยความเรียบร้อย
๒. ผู้มีวินัยในตนเองมีความตรงต่อเวลา
๓. การมีวินัยในตนเองเป็นสิ่งที่ฝึกฝนได้
๔. การมีวินัยทำให้เกิดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๕. การขาดวินัย ทำให้เป็นผลเสียแก่งานและตนเอง

^{๔๑} ราชบัณฑิตยสถาน,.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘๓ – ๕๘๔.

^{๔๒} สมณฤมล เพ็ชรเมธี, “บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^{๔๓} สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, *การปรับพฤติกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๓.

^{๔๔} กัลยา ศรีปาน, “ศึกษาคูณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓๕.

ชูลีพร รัตนเจริญชัย ให้ความหมายว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การเน้นให้รู้จักปฏิบัติ ตามที่มีรูปแบบ มีขั้นตอน ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การอยู่ในชั้นเรียน การทำความเคารพ มีวินัยในการเล่นกีฬา ซึ่งเป็นสื่อเชื่อมโยงให้เคารพกฎหมายและระเบียบของสังคมต่อไป^{๔๕}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ให้ความหมายว่า การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม คือ ความมีวินัย นั้นเอง ในความมีวินัยจุดสำคัญที่ควรจะเน้นก็คือการรู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น วินัยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวช่วยให้เรามีโอกาส มีเวลา ที่จะพัฒนาชีวิตของเราได้สะดวกขึ้น ถ้าชีวิตไม่เป็นระเบียบ ก็ต้องมัวแต่วุ่นวายติดขัด ไม่ปลอดโปร่ง และ ไม่รู้จะเอาเวลาที่ไหนมาใช้ประโยชน์ ชีวิตที่จัดระเบียบได้ดีแล้วจะเป็นชีวิตซึ่งพร้อมที่จะรับการพัฒนา โอกาสของมนุษย์ในแต่ละวัน เช่น เวลา และความคล่องตัว เกิดจากการรู้จักจัดระเบียบชีวิตของแต่ละคน ถ้าจัดระเบียบเป็นแล้วก็มีเวลาให้ไปทำโน่นทำนี่ซึ่งได้ประโยชน์เป็นอันมาก^{๔๖}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ให้ความหมายว่าวินัย เป็นระบบระเบียบทั้งหมดของชีวิต และ สังคมมนุษย์ที่จะตั้งอยู่ให้เป็นผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความเข้าใจพื้นฐาน คือ ต้องมีวินัยโยงไปกิจกรรม^{๔๗}

พนัส หันนาคินทร์ และคณะ ให้ความหมายว่า วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา และกฎหมาย ตามที่สังคมได้วางไว้หรือตามที่กลุ่มได้ตกลงอันจะนำมา ซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย^{๔๘}

สกุลชา ศิริเฉลิมพงศ์ ให้ความหมายว่า ความสร้างวินัยในตนเองหรือการรู้จัก บังคับตนเองของเด็ก บิดามารดาจะต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ^{๔๙}

๑. ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเด็ก

๒. วางกฎเกณฑ์ในโอกาสที่เหมาะสมเมื่อเด็กทำผิดควรอธิบายให้เด็กเข้าใจ ถ้าจะลงโทษเด็กไม่ควรลงโทษด้วยอารมณ์แต่ควรลงโทษเพื่อเป็นการสั่งสอนและให้เด็กเข้าใจว่า

^{๔๕} ชูลีพร รัตนเจริญชัย, “การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๓๔ – ๓๕.

^{๔๖} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), ศาสนาและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : มาสเตอร์เพรส, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕ – ๓๖.

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สหธรรม-มิก, ๒๕๓๙), หน้า ๘-๑๐.

^{๔๘} พนัส หันนาคินทร์ และคณะ, สร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมค จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

^{๔๙} สกุลชา ศิริเฉลิมพงศ์, “แนวทางการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคมจังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

ทำไมเขาจึงถูกลงโทษ ควรสอนให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ต่างๆ และบิดามารดาจะต้องคงเส้นคงวา ยินยอมให้เด็กมีอิสระในการพัฒนาตนเองบ้าง ต้องมีความนับถือในตัวเด็ก และชมเชยเด็กบ้างในโอกาสที่สมควร

๓. ต้องเข้าใจถึงความสามารถของเด็กและช่วยให้เขาได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่ควรกระทำ ควรยกบุคคลที่มีระเบียบวินัยที่ดีมา让孩子ได้ดูเป็นตัวอย่าง

วิวาห์วัน มุลสถาน ให้ความหมายว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะและมีพฤติกรรมดังนี้^{๕๐}

๑. เชื้อมั่นในตนเอง
๒. มีความรู้สึกรับผิดชอบ
๓. มีความตั้งใจจริง
๔. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
๕. มีเหตุผล
๖. เคารพสิทธิของผู้อื่น
๗. ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม
๘. มีความอดทน

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย คือ

๑. การเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
๒. การตรงต่อเวลา
๓. การยอมรับการกระทำของตนเอง
๔. การรู้จักหน้าที่ของตนเอง

สรุปได้ว่า ความมีระเบียบวินัย คือ การเคารพในกฎระเบียบข้อบังคับของการอยู่ร่วมกันที่มีไว้เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขไม่ให้เกิดความวุ่นวายในสังคม

^{๕๐} วิวาห์วัน มุลสถาน, “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีระเบียบวินัยในตนเอง”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต* (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๓๓.

๒. ความซื่อสัตย์

ชูลีพร รัตนเจริญชัย ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง ได้แก่ การตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ การตรงต่อคำมั่นสัญญา การตรงต่อระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม ความซื่อสัตย์ในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ^{๕๑}

๑. ความซื่อสัตย์ทางกาย หมายถึง การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดินในกาม และการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะสามารถทำได้

๒. ความซื่อสัตย์ทางวาจา หมายถึง การพูดความจริง ตรงไปตรงมา พูดในสิ่งที่ควรพูด ไม่พูดเพื่อจ้อ และเป็นคำพูดที่อ่อนหวานน่าฟัง

๓. ความซื่อสัตย์ทางใจ หมายถึง ใช้ใจเป็นสำคัญ ได้แก่ การไม่โลภ ไม่อยากได้ของของคนอื่นมาเป็นของตน

บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์ ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อคำพูด ตรงต่อกฎเกณฑ์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น^{๕๒}

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์ ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตนด้วยความจริงใจ และตรงไปตรงมา ทั้งวาจาและใจ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น^{๕๓}

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตรงและเต็มใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง^{๕๔}

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ คือ

๑. ตรงต่อเวลา นัดหมายแล้วมาตามนัดและตรงเวลา ไม่มาโรงเรียนสาย
๒. ไม่พูดปด พูดความจริงเสมอ
๓. ไม่หน้าไหว้หลังหลอก ต่อหน้าทำอย่างหนึ่งและลับหลังทำอีกอย่างหนึ่ง

^{๕๑} ชูลีพร รัตนเจริญชัย, “การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๓๔ – ๓๕.

^{๕๒} บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์, “ผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๓๖), หน้า ๔๔.

^{๕๓} ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์, “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

^{๕๔} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๒.

๔. ยอมรับผิดเมื่อทำผิด ไม่ใส่ร้ายความผิดให้กับผู้อื่น
๕. จ่ายเงินทุกครั้งเมื่อซื้อสิ่งของ
๖. ไม่หยิบเอาสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตน จะใช้ของผู้อื่นต้องขออนุญาตก่อน
๗. ไม่ลอกการบ้านเพื่อน ไม่แอบอ้างงานเพื่อนเป็นงานตัวเอง ไม่ลอกคำตอบเพื่อน

สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ คือ การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่โกง ไม่หลอกลวง พูดแต่ความจริง ยอมรับผิดเมื่อทำความผิด ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ไม่เอาเปรียบคนอื่น

๓. ความรับผิดชอบ

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียโดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ได้รับงานมา^{๕๕}

ชนิสรา ศิลาณกิจ ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติกิจการงานของตนเอง และงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม อุทิศกำลังกาย กำลังใจ จนสุดความสามารถเพื่อให้บังเกิดผลดี แก่ตนเองและส่วนรวม^{๕๖}

ถวิล จันทร์สว่าง ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ คือ การทำตามหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ หน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย การทำตามคำพูดหรือการได้ให้คำมั่นสัญญา และการยอมรับในสิ่งที่ตนเองพูด หรือได้กระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกครั้ง^{๕๗}

ศิริพร อัครวิไลพร ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามวิธีการ กฎหรือข้อบังคับของตนเองและสังคม^{๕๘}

^{๕๕} จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, “คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพมาตรฐานวัดเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต*, (สาขาการทดสอบและการวัดผลการศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๙๖.

^{๕๖} ชนิสรา ศิลาณกิจ, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, *วารสารวิจัยรามคำแหง*, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๐.) :

^{๕๗} ถวิล จันทร์สว่าง, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบต่อของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๕๘} ศิริพร อัครวิไลพร, “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอก สังกัดกรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๖ – ๑๐.

อัมพร สารพันธ์ ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ คือ การรู้จักหน้าที่ที่ตนต้องปฏิบัติ หรือกระทำ ไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการกระทำที่ควรกระทำหรือต้องกระทำของบุคคลนั้น ๆ^{๕๙}

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ คือ

๑. การเอาใจใส่ในการทำงานอย่างเต็มที่
๒. การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว
๓. การเคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และวินัยในตนเอง
๔. การรู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่ได้เป็นอย่างดี
๕. การปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดีขึ้นทั้งตนเองและสังคม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ คือ การแสดงออกถึงความมุ่งหมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดยรอบคอบ เคารพต่อกฎเกณฑ์ ตรงต่อเวลา และ ยอมรับการกระทำของตนเอง ตลอดจนปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

๔. เบญจศีล

เบญจศีล หรือ ปัญจศีล แปลว่า ศีล ๕ เป็นข้อห้ามในลำดับเบื้องต้นตามพุทธโอวาทของ พระพุทธโคดม พระศาสดาแห่งพระพุทธศาสนาองค์ปัจจุบัน แต่ทั้งนี้เบญจศีลเป็นหลักการที่มีมาและ เป็นคำที่สั่งสอนทั่วไปก่อนพระพุทธโคดมอุบัติแล้ว^{๖๐}

เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมที่มีมาก่อนพุทธกาล ปรากฏในจักวัตติสูตร อันกล่าวถึงเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิตรัสสั่งสอนประชาชนว่า ท่านทั้งหลายต้องไม่ฆ่าสัตว์, ต้องไม่ถือเอา ของที่เขามิได้ให้, ต้องไม่ประพฤติน่าเกลียดสกปรก, ต้องไม่กล่าวเท็จ และต้องไม่บริโภคน้ำเมา^{๖๑}

เบญจศีลในศาสนาพุทธประกอบด้วยข้อห้าม ๕ ข้อ เช่นที่ปรากฏในคำสมาทานศีล ไว้สำหรับเป็นข้อฝึกความประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อย ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทังสมาทียามิ เราจักถือศีลโดยเว้นจากฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

^{๕๙} อัมพร สารพันธ์, “ศึกษาคูณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมะนังบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๑”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๓๔.

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ ครั้งที่ ๒, (แก้ไขเพิ่มเติม). พุทธศักราช ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๓๖๓).

^{๖๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (แก้ไขเพิ่มเติม). พุทธศักราช ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน., หน้า ๓๖๓).

๒. อทินนาทานา เวมณี สีขาปทั้งสมาทียามิ เราจักถือศีลโดยเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าเขาได้ให้

๓. กาเมสุมิจฉารา เวมณี สีขาปทั้งสมาทียามิ เราจักถือศีลโดยเว้นจากการประพฤตินิหะมาสมทางเพศ

๔. มุสาวาทา เวมณี สีขาปทั้งสมาทียามิ เราจักถือศีลโดยเว้นจากการพูดเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี สีขาปทั้งสมาทียามิ เราจักถือศีลโดยเว้นจากการบริโภคของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๖๒}

การรักษาเบญจศีลสามารถทำได้ ๒ วิธี คือ^{๖๓}

๑. สมาทานวิริติ คือ สมาทาน หรือขอรับศีลจากพระภิกษุ

๒. สัมปัตตวิริติ คือ จดเว้นไม่ทำบาปขณะประสบกับสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ทำบาป

สรุปได้ว่า เบญจศีลหรือศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ให้ทำในสิ่งที่ชั่วทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ ให้ประพฤติปฏิบัติชอบ อยู่ในกรอบของสังคมที่วางไว้ได้อย่างสงบสุข โดยมีข้อที่พึงปฏิบัติอยู่ ๕ ข้อ คือ ๑) เว้นจากการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ๒) เว้นจากการเอาสิ่งของของผู้อื่น ๓) เว้นจากการประพฤตินิหะมาสม ๔) เว้นจากการกล่าวคำเท็จที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ๕) เว้นจากการดื่มสุราของมีนเมาอันเป็นเหตุเกิดความประมาทขาดสติ ศีล ๕ เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อความสงบสุขของสังคม เพื่อความเรียบร้อยดีงามของสังคม เป็นหลักธรรมและเพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์

๕. หิริโอตตปปะ^{๖๔}

หิริโอตตปปะ เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข เป็นหลักสำหรับการดำเนินชีวิตที่สุจริต เป็นธรรมที่ควบคุมคนเราให้ละเว้นความชั่วอย่างแท้จริง

หิริ คือ ความละอายต่อบาป รังเกียจการทำความชั่วต่าง ๆ เห็นความชั่วเป็นสิ่งไม่น่าพอใจ ไม่อยากเข้าใกล้ เพราะเห็นว่าความชั่วเป็นสิ่งที่ทำลายความดีความงามของตน จนทำให้ตนเป็นคนชั่ว ซึ่งนับว่าน่าอับอายกว่าอะไรทั้งหมด

^{๖๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (แก้ไขเพิ่มเติม). พุทธศักราช ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. ISBN ๙๗๔๙๕๘๘๓๓๙), หน้า ๓๖๔.

^{๖๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (แก้ไขเพิ่มเติม). พุทธศักราช ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. ISBN ๙๗๔๙๕๘๘๓๓๙), หน้า ๓๖๔.

^{๖๔} ที่ระลึกงานฉลองอายุครบ ๗๒ ปี พระครูพิพัฒน์ปทุมสร, หิริโอตตปปะ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://thanyawat.blogspot.com/2008/07/blog-post_21.html [๗ มีนาคม ๒๕๕๕].

โอดตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปหลังผลของการทำความชั่ว คนที่เห็นภัยของการทำความชั่วมีสติปัญญาเห็นผลร้ายอันเกิดจากการทำความชั่วทั้งผลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าและในระยะยาว ย่อมไม่เสี่ยงที่จะกระทำชั่ว เพราะนอกจากความชั่วจะให้ผลร้ายเป็นกรณี ๆ ไปแล้ว ยังเป็นการเพาะนินสยให้เคยชินกับความชั่ว และทำชั่วได้ง่ายหรือทำความชั่วที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นได้ง่าย อันจะนำอันตรายมาสู่ตน และคนที่เกี่ยวข้อง คนมีปัญญาจึงเกรงกลัวการทำความชั่ว

เหตุที่ทำให้เกิดhiri

๑. คำนึงถึงความเป็นคน หรือชาติตระกูล “เรามีบุญอุตสาห์ที่เกิดเป็นคนแล้วทำไมจะต้องมาฆ่าสัตว์ ทำไมต้องมาขโมยเขากิน นั้นมันเป็นการกระทำของสัตว์เดียรัจฉาน ทำไมต้องมาแย่งเมีย ไม่ใช่หมูหมาไก่ ในฤดูผสมพันธุ์นี้ เรามันชาติคนเป็นมนุษย์สูงกว่าสัตว์ทั้งหลายอยู่แล้ว ” พอคำนึงถึงชาติตระกูล hiri ก็เกิดขึ้น

๒. คำนึงถึงอายุ “โธ! เราก็ก่อนหน้านี้แล้ว จะมานั่งจับเด็กสาว ๆ คราวลูกคราวหลานอยู่ได้อย่างไร โธเอ๋ย เราแก่ปานนี้แล้วจะมาขโมยของเด็กกรุ่นลูกกรุ่นหลานได้อย่างไร ” พอคำนึงถึงวัย hiri ก็เกิดขึ้น

๓. คำนึงถึงความดีที่เคยทำ “ดูซิ เรามีความมองอาจกล้าหาญ ทำความดีมาก็มาก แล้วทำไมต้องมาทำความชั่วเอาตอนนี้ละ ไม่ละ ไม่ยอมทำความชั่วละ ” พอคำนึงถึงความดีเก่าก่อน hiri ก็เกิดขึ้น

๔. คำนึงถึงความเป็นพหูสูต “ดูซิ เราก็มีความรู้ขนาดนี้แล้ว รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว รู้ว่าอะไรควรทำ รู้สารพัดจะรู้แล้วจะมาทำความชั่วได้อย่างไร ” พอคำนึงถึงความเป็นพหูสูต hiri ก็เกิดขึ้น

๕. คำนึงถึงพระศาสนา “เราเองก็ถูกพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเหนี่ยวยาก ตรัสรู้ธรรมแล้ว ทรงสั่งสอนอบรมพวกเราต่อๆ กันมาเราจะละเลยคำสอนของพระองค์ ไปทำความชั่วได้อย่างไร ” พอคำนึงถึงพระศาสนา hiri ก็เกิดขึ้น

๖. คำนึงถึงครูอาจารย์ สถานศึกษา “เราก็คิษย์มีครูเหมือนกัน ครูอาจารย์สั่งอบรมสั่งสอนมา ชื่อเสียงสถาบันของเราก็ดังดั่งเป็นที่ยกย่องสรรเสริญแล้วเราจะมาทำชั่วได้อย่างไร ” พอคำนึงถึงครู อาจารย์ สำนักเรียน hiri ก็เกิดขึ้น

เหตุที่ทำให้เกิดโอดตปปะ

๑. กลัว คนอื่นติ “นี่ถ้าเราขึ้นไปขโมยของเขาเข้า คนอื่นรู้คงเอาไปพูดกันทั่ว ชื่อเสียงที่เราอุตสาห์สร้างมาอย่างดี คงพังพินาศหมดคราวนี้เอง” เมื่อกลัวว่าคนอื่นเขาจะติเอา โอดตปปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๒. กลัวการลงโทษ “อย่าดีกว่า ขึ้นไปฆ่าเขา บาปกรรมตามทัน ตำรวจจับได้ มีหวังติดคุกตลอดชีวิตแน่” เมื่อกลัวว่าบาปจะส่งผลให้ถูกลงโทษ โอดตปปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

๓. กลัวการเกิดในทุคติ “ไม่เอาละ ขึ้นไปขโมยของเขาเดี๋ยวต้องไปเกิดเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นอสุรกายไม่ทำดีกว่า” เมื่อกลัวว่าจะต้องไปเกิดในทุคติ โอดตปปะก็เกิดขึ้น จึงไม่ยอมทำบาป

ความละเอียดต่อการทำซ้ำและความเกรงกลัวต่อผลการทำซ้ำนี้เป็นองค์ประกอบที่ทำให้คนเราปฏิบัติตามศีล คือ พึงละเว้นต่าง ๆ ได้สมบูรณ์ไม่ใช่สักแต่ทำตาม ๆ กันไป แต่ทำโดยเห็นว่า ศีลที่กำหนดไว้นั้นเป็นข้อพึงละ เพราะการทำให้ศีลห้ามไว้เป็นความชั่ว ไม่กล้าทำเพราะกลัวผล หรือถึงแม้ผลไม่น่ากลัวนักก็ละอายที่จะทำ การปฏิบัติศีลจึงเคร่งครัดและเป็นไปโดยความเต็มใจ เมื่อคนมีศีลและอยู่ในเกณฑ์แล้วก็จะทำให้สังคมสงบสุข^{๖๕}

๒.๔.๒ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียนในหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑^{๖๖}

แนวคิด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลกยึดมั่นในปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

^{๖๕} ปรีชา ช่างขวัญยืน และ เกิดวิเศษฐวีจิตร, หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส ๑๐๘ พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔ – ๕๓.

^{๖๖} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๔), หน้า ๓ – ๑๗.

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลการจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกัน

อย่างสันติสุข เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเก้าเลี้ยว^{๖๗}

สภาพทั่วไป

คำขวัญ

“เก้าคุ้งคดเคี้ยว เก้าเลี้ยวเลื่องลือ
ฝรั่งขึ้นชื่อ นักร้องหลวงพ่อเฮง”

ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอเก้าเลี้ยวตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ ๒๕๖.๗๑ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๖๐,๔๔๕ ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน ๔ ตำบลจากตอนเหนือจรดใต้ ยาวประมาณ ๒๐ กิโลเมตร มีคลองและบึงขนาดใหญ่ อำเภอเก้าเลี้ยวมีอาณาเขตติดต่อโดยสังเขป ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อ	อำเภอเมืองนครสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	อำเภอเมืองนครสวรรค์ และอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

สภาพทางเศรษฐกิจ

ลักษณะดินและลักษณะภูมิประเทศ เหมาะแก่การทำการเกษตรโดยเฉพาะข้าว และพืชไร่ โดยมีเนื้อที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น จำนวน ๑๓๔,๐๒๐ ไร่ แบ่งออกเป็น

๑. ทำนา	๑๑๐,๙๘๙	ไร่
๒. ไร่อ้อย	๑๖,๐๘๘	ไร่
๓. ทำสวน	๒,๖๓๑	ไร่
๔. พืชผัก	๒,๗๕๗	ไร่
๕. มะลิ	๖๔๘	ไร่
๖. ประมง	๙๐๗	ไร่

^{๖๗} เอกสารฝ่ายการปกครอง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๕.

การทำการเกษตรของเกษตรกรสามารถทำได้เกือบทั้งปี หมุนเวียนเพาะปลูกได้ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้งต่อปี แล้วจะมีปัญหาอุทกภัยซึ่งรับน้ำไหลบ่าจากอำเภอลาดยาว อำเภอบรรพตพิสัย และเกิดการท่วมขังเป็นเวลานานประมาณ ๒ เดือน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนารายได้ของเกษตรกรอย่างยิ่ง และเป็นต้นเหตุให้เกษตรกรต้องเสียที่ดินให้แก่นายทุน และการอพยพเข้าทำงานในเมืองใหญ่

โครงสร้างพื้นฐาน

ทางหลวงแผ่นดิน ๔ สาย

ทางหลวงหมายเลข ๑๑๗	นครสวรรค์ – พิษณุโลก
ทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๔	นครสวรรค์ – กำแพงเพชร
ทางหลวงหมายเลข ๑๑๘๒	นครสวรรค์ – บรรพตพิสัย
ทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๔	แก่งเลี้ยว – เนินสนวน

มีถนน คสล. และถนนลาดยางเชื่อมต่อหมู่บ้านที่เป็นแหล่งชุมชนอย่างทั่วถึง มีเพียงบางส่วนที่เป็นถนนหินคลุกและลูกรังที่ไปถึงไร่นาของเกษตรกร ดังนั้น จึงมีความสะดวกสบายในการลำเลียงขนถ่ายผลผลิตไปยังตลาดหรือ แหล่งสั่งซื้อได้อย่างสะดวกสบาย แต่การพัฒนาก่อสร้างถนนที่ผ่านมา เกือบทั้งหมดก็สร้างปัญหาตามมา คือ กลายเป็นสิ่งกีดขวางการไหลของทางน้ำ เป็นเหตุให้น้ำท่วมขังพื้นที่นานนับเดือน สร้างความเสียหายต่อผลผลิต และเป็นอุปสรรคต่อการใช้ที่ดินให้เต็มประสิทธิภาพ

แหล่งน้ำสำคัญ

๑. แม่น้ำปิง ผ่านพื้นที่ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ของตำบลหัวดง แก่งเลี้ยว มหาโพธิ เขาดิน
๒. คลองรับ – ส่งน้ำ ครอบคลุมพื้นที่
๓. บึงขนาดใหญ่ เช่น บึงหลวง หนองระมาน หนองปักเป้า

ไฟฟ้า

เข้าถึงทุกพื้นที่อยู่อาศัย จึงมีไฟฟ้าส่องสว่างทางประมาณ ๔๐ เปอร์เซ็นต์
รายได้เฉลี่ย ๕๓,๙๖๑ / คน / ปี

ข้อมูลด้านสังคม

๑. โรงพยาบาล ๓๐ แห่ง ๑ แห่ง
๒. สถานีอนามัยตำบล ๖ แห่ง
๓. วัด ๒๖ วัด
๔. ศาลเจ้า ๑ แห่ง
๕. ร้านเกมส์อินเทอร์เน็ต ๒๑ ร้าน
๖. ร้านอาหารคาราโอเกะ ๑๒ ร้าน
๗. ค้าของเก่า ๑๗ ร้าน

ด้านการศึกษา

โรงเรียนทั้งหมดจำนวน ๒๔ โรงเรียน มีครู ๓๐๔ คน นักเรียน ๔,๙๑๗ คน แบ่งออกเป็น

๑. โรงเรียนประถม ๒๒ โรงเรียน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ได้แก่

- ๑.๑ โรงเรียนชุมชนวัดมหาโพธิ์ใต้
- ๑.๒ โรงเรียนชุมชนวัดมหาโพธิ์เหนือ
- ๑.๓ โรงเรียนอนุบาลเก่าเลี้ยว
- ๑.๔ โรงเรียนบ้านแหลมยาง
- ๑.๕ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ
- ๑.๖ โรงเรียนบ้านยางใหญ่
- ๑.๗ โรงเรียนบ้านห้วยไร่ (เสนาณรงค์อุปถัมภ์)
- ๑.๘ โรงเรียนวัดหนองเต่า
- ๑.๙ โรงเรียนวัดหนองแพงพวย
- ๑.๑๐ โรงเรียนบ้านทุ่งตาทั้ง (ศิริราษฎร์บำรุง)
- ๑.๑๑ โรงเรียนศึกษาศาสตร์
- ๑.๑๒ โรงเรียนชุมชนวัดเขาดินเหนือ (ขยายโอกาส)
- ๑.๑๓ โรงเรียนโอสถสภาอุปถัมภ์
- ๑.๑๔ โรงเรียนวัดมรรครังษิณ
- ๑.๑๕ โรงเรียนวัดดงเมือง
- ๑.๑๖ โรงเรียนบ้านคลองคล้า
- ๑.๑๗ โรงเรียนสังข์บุญธรรมราษฎร์นุสรณ์
- ๑.๑๘ โรงเรียนวัดหาดเสลา (ไพศาลศิริราษฎร์อุปถัมภ์)
- ๑.๑๙ โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์)
- ๑.๒๐ โรงเรียนวัดหัวดงใต้ (บางทองประชาสรรค์)
- ๑.๒๑ โรงเรียนบ้านเนินพะยอม

โรงเรียนเอกชน ๑ โรงเรียน ได้แก่

- ๑.๒๒ โรงเรียนปวีณา

๒. โรงเรียนมัธยม ๒ โรงเรียน ได้แก่

- ๒.๑ โรงเรียนหัวดงราชพรหมาภรณ์
- ๒.๒ โรงเรียนเก่าเลี้ยววิทยา

ตารางที่ ๒.๑ แสดงจำนวนบุคลากรครูและนักเรียนระดับประถมศึกษา grundศึกษา อำเภอกำแพง
จังหวัดนครสวรรค์^{๖๘}

ชื่อโรงเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน ชาย	จำนวน นักเรียน หญิง	รวม จำนวน ครู	รวม จำนวน นักเรียน
๑. โรงเรียนชุมชนวัดมหาโพธิ์ใต้	๙	๗๖	๖๙	๙	๑๔๕
๒. โรงเรียนชุมชนวัดมหาโพธิ์เหนือ	๖	๔๒	๔๗	๖	๘๙
๓. โรงเรียนอนุบาลกำแพง	๑๑	๑๓๖	๑๔๙	๑๑	๒๘๕
๔. โรงเรียนบ้านแหลมยาง	๖	๗๒	๔๖	๖	๑๑๘
๕. โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ	๙	๗๕	๖๔	๙	๑๓๙
๖. โรงเรียนบ้านยางใหญ่	๔	๒๒	๒๐	๔	๔๒
๗. โรงเรียนบ้านห้วยไร่ (เสนาณรงค์อุปถัมภ์)	๖	๓๘	๓๗	๖	๗๕
๘. โรงเรียนวัดหนองเต่า	๑๑	๑๐๓	๙๖	๑๑	๑๙๙
๙. โรงเรียนวัดหนองแพรงพวย	๗	๕๖	๓๙	๗	๙๕
๑๐. โรงเรียนบ้านทุ่งตาทั้ง (ศิริราษฎร์บำรุง)	๕	๖๑	๓๖	๕	๙๗
๑๑. โรงเรียนศึกษาศาสตร์	๖	๔๒	๓๕	๖	๗๗
๑๒. โรงเรียนชุมชนวัดเขาดินเหนือ	๘	๓๖	๑๙	๘	๕๕
๑๓. โรงเรียนโอสถสภาอุปถัมภ์	๘	๖๑	๖๖	๘	๑๒๗
๑๔. โรงเรียนวัดมรรครังษิย	๕	๓๘	๓๑	๕	๖๙
๑๕. โรงเรียนวัดดงเมือง	๙	๗๑	๖๕	๙	๑๓๖
๑๖. โรงเรียนบ้านคลองคล้า	๕	๓๘	๓๗	๕	๗๕
๑๗. โรงเรียนสังข์บุญธรรมราษฎร์นุสรณ์	๘	๙๘	๙๕	๘	๑๙๓
๑๘. โรงเรียนวัดหาดเสลา (ไพศาลศิริราษฎร์อุปถัมภ์)	๕	๓๑	๓๑	๕	๖๒
๑๙. โรงเรียนวัดหัวดงเหนือ (บรรพตานุสรณ์)	๑๗	๑๗๓	๑๖๗	๑๗	๓๔๐
๒๐. โรงเรียนวัดหัวดงใต้(บางทองประชาสรรค์)	๙	๖๕	๖๔	๙	๑๒๙
๒๑. โรงเรียนบ้านเนินพะยอม	๗	๓๗	๓๗	๗	๗๔

^{๖๘} กลุ่มสาระสนเทศ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๕.

การปกครองและประชากร

อำเภอเก้าเลี้ยวแบ่งการปกครองออกเป็น ๕ ตำบล คือ ๑. ตำบลเก้าเลี้ยว ๒. ตำบลมหาโพธิ ๓. ตำบลหัวดง ๔. ตำบลหนองเต่า และ ๕. ตำบลเขาดิน

- หมู่บ้าน จำนวน ๔๓ หมู่บ้าน
- เทศบาลตำบล ๑ แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล ๔ แห่ง
- ประชากร ๑๐,๓๙๒ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น ๓๔,๘๔๐ คน

สถานการณ์และแนวโน้ม ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑. สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

มีการปรับตัวโดยเปลี่ยนจากการทำไร่อ้อยมาเป็นการทำนามากขึ้น ปริมาณพื้นที่ไร่อ้อยที่ลดลงเนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำจากโครงการชลคลองกระถิ่น โดยดึงน้ำจากอำเภอบรรพตพิสัยส่งผ่านถึงตำบลหัวดง หนองเต่า และเก้าเลี้ยว ทำให้พื้นที่สามารถทำนาได้ปีละ ๒ ครั้งและได้ผลดี นอกจากนี้การส่งเสริมพืชเศรษฐกิจตัวใหม่เพื่อการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร เช่น สวนมะลิ และสวนฝรั่ง ทำให้เกษตรกรมีรายรับรายวันเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ อย่างไรก็ตาม การทำนาและการปลูกอ้อยยังให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่อยู่ในขั้นที่ไม่น่าพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงทำให้รายได้ของเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่มั่นคงพอที่จะดำรงชีวิตครอบครัวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากการอพยพเคลื่อนย้ายไปประกอบอาชีพในเมืองใหญ่เป็นครั้งคราว ปัญหาครอบครัวไม่อบอุ่นจึงมีให้เห็นอยู่ และมีแนวโน้มสูงขึ้น

๒. สถานการณ์ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

จากการพัฒนาที่ผ่านมาได้มีการสร้างปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า และแหล่งน้ำเป็นจำนวนมากทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน แต่สิ่งที่ติดตามมาก็คือ รายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว เนื่องจากประชาชนยังไม่รู้จักการจัดการรายจ่าย สรุ่ยสร่าย ขาดความระมัดระวังในการใช้จ่ายและที่สำคัญวัฒนธรรมการเก็บออมยังคงมีน้อย ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ตามมาเนื่องจากการสร้างถนน คือ กลายเป็นสิ่งกีดขวางทางน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับน้ำ และการปิดกั้นทางน้ำ แม้จะยังไม่รุนแรงแต่คาดว่าจะก่อให้เกิดปัญหารุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต

ปัญหาสุขภาพอันมีต้นเหตุมาจากการใช้สารเคมีในการเกษตร ปรากฏว่ามีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยังขาดการเฝ้าระวังและป้องกันที่ดีเพียงพอ

๓. สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลจากการพัฒนาที่ผ่านมากลายเป็นปัญหาสำคัญ คือ สภาวะน้ำท่วมขัง อันเกิดจากไม่มีการพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นเหตุให้เกิดการแย่งน้ำและปิดกั้นน้ำ นอกจากนี้สารเคมีที่เกิดจากปุ๋ย และ

ยากำจัดศัตรูพืชที่สะสมในดินยังทำให้ดินแข็งตึง ดูดซึมน้ำไม่ดี และสารเคมีอันตรายที่ละลายปะปนอยู่ในน้ำยังส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของคนและสัตว์น้ำ

๔. สถานการณ์จากประเด็นการพัฒนาอำเภอ

คำขวัญของอำเภอเก้าเลี้ยวมีอยู่ว่า

“เก้าเลี้ยวน่าอยู่ ใส่ใจการเกษตร เชิดชูประเพณี ดูแลลูกหลานและเยาวชน”

ชาวอำเภอเก้าเลี้ยว ๘๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นเกษตรกรหรือมีอาชีพที่เกี่ยวข้อง กับการเกษตร การดูแลเอาใจใส่เกษตรกร คือ การพัฒนาน้ำ ทั้งการจัดหาน้ำเพื่อการเพาะปลูก การระบายน้ำที่ท่วมขังออกจากพื้นที่เพาะปลูก การลดต้นทุนด้วยการผสมผสานการใช้สารเคมี และปุ๋ยชีวภาพ จึงเป็นสิ่งที่อำเภอเก้าเลี้ยว เห็นว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาอำเภอเก้าเลี้ยว จะเห็นได้ว่านับแต่ปี ๒๕๕๑ เป็นต้นมา โครงการที่เกี่ยวกับน้ำจะเพิ่มขึ้นทั้งในงบประมาณของท้องถิ่นและงบประมาณการสำหรับปัญหาการระบายน้ำท่วมขังในพื้นที่การเกษตรและบ้านพักอาศัยยังไม่ผ่อนคลายลง อันเนื่องมาจากโครงสร้างพื้นฐานเดิมเป็นอุปสรรคสำคัญ จึงเพิ่มทวีด้วยพฤติกรรมเกษตรกรที่จัดการน้ำอย่างตัวใครตัวมัน ดังนั้นวิสัยทัศน์อำเภอปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๖ จึงกำหนดให้การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการจัดการน้ำเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องกระทำควบคู่กับการพัฒนา แหล่งน้ำในทุกระดับ

สรุปสภาพปัญหาตามแผนชุมชนหมู่บ้าน ปี ๒๕๕๒

จากการตรวจสอบแผนชุมชนของหมู่บ้าน ปี ๒๕๕๒ มีสภาพปัญหาดังนี้

๑. ขาดน้ำเพื่อการเกษตร ในช่วงการทำนาปรัง และการเพาะปลูกพืชในฤดูแล้ง
๒. น้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัยในช่วงฤดูฝน ซึ่งเกิดจากน้ำฝนและน้ำไหลบ่ามาจากอำเภอบรรพตพิสัย และอำเภอลาดยาว
๓. การคมนาคมไม่สะดวก ส่วนใหญ่จะเป็นเส้นทางเข้านาไร่
๔. ผลผลิตต่ำ เนื่องจากสภาพเดิมที่ดินเสื่อมโทรมและการขาดแคลนน้ำ ประการสำคัญมาจากการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมทำให้ปริมาณผลผลิตที่ได้ในปัจจุบันของข้าวอยู่ที่ ๘๐๐ กิโลกรัม/ไร่ และอ้อย ๑๒ – ๑๕ ตัน/ไร่
๕. รายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ สืบเนื่องมาจากการประกอบอาชีพที่ขาดประสิทธิภาพ
๖. ราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นปกติที่สภาวะราคาผลผลิตขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางและผลผลิตในแต่ละปี รวมถึงพฤติกรรมการขายผลผลิตของเกษตรกร จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และจะตกต่ำมากในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยว
๗. น้ำสะอาดไม่พอดื่ม สืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการประปาของชุมชนเองที่มีกละเลยเรื่องการฆ่าเชื้อโรคด้วยคลอรีน ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตน้ำสูงขึ้น ประกอบกับปัจจุบันราษฎรมักไม่นิยมเก็บน้ำใส่ตุ่มไว้บริโภคนิยมซื้อน้ำขวดดื่มจึงเพิ่มรายจ่ายประจำมากขึ้น

๘. คุณภาพดินไม่ดี เนื่องจากการใช้พื้นดินทำการเพาะปลูกพืชชนิดเดียว ทำให้แร่ธาตุในดินบางชนิดเสื่อมสลายไป ประกอบกับการมุ่งใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดหอย เพลี้ย ทำให้เกิดการสะสมสภาพดินแปรเปลี่ยน ดินแข็งกระด้างไม่อุดมสมบูรณ์

๙. ราคาวัสดุ เครื่องมือการเกษตรมีราคาแพง สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกมาเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในปริมาณพื้นที่มาก ๆ เครื่องจักรกลได้รับความนิยมเนื่องจากความสะดวกสบายทำให้มีการพึ่งพาเครื่องจักรกลมากขึ้นในทุกขั้นตอน นิยมใช้ปุ๋ยสารกำจัดศัตรูพืชและวัชพืชมากขึ้นทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

๑๐. ค่าครองชีพสูง สืบเนื่องมาจากการพัฒนาความเจริญด้านปัจจัยพื้นฐาน ทำให้เกิดการเลียนแบบตามกัน จนเข้าสู่ความฟุ่มเฟือย เพิ่มรายจ่าย อันเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต

๑๑. การพนันและสุรา เป็นสิ่งที่ทำให้ราษฎรมีรายจ่ายที่ไม่จำเป็น และเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๑๒. การกำจัดขยะ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนำบริการนี้มาให้ชุมชน โดยรวบรวมขยะมูลฝอยเพื่อไปกำจัด ซึ่งท้องถิ่นเองยังไม่มียงบประมาณและวิธีการที่ดีและเหมาะสม ทำให้นิสัยการจัดการขยะด้วยตนเองของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป

๑๓. ขาดการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ในปัจจุบันปัญหาการกู้ยืมเงินของเกษตรกรยังคงมีความจำเป็นแม้รัฐบาลจะส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้านมีกองทุนเงินล้าน เงิน กขคจ. เงินออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แต่ปรากฏว่าเกษตรกรยังมีหนี้สินนอกกรอบกับนายทุนเงินกู้ นายทุนสินค้าเงินเชื่อเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นตัวเร่งให้ต้องเร่งขายผลผลิตเพื่อนำเงินมาชำระหนี้โดยเร็ว ทำให้ระบบตลาดไม่มีเสถียรภาพ ปัญหาจึงไม่ใช่การเข้าไม่ถึง แต่เป็นการใช้เงินกู้ที่ไม่เกิดการผลิจึงเป็นภาระพอกพูนของเกษตรกร

๑๔. ผู้สูงอายุ พิกุล ไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างทั่วถึงและเพียงพอ เป็นเรื่องของการบริหารจัดการงบประมาณและนโยบายผู้บริหาร แต่มีแนวโน้มไปในทางที่ดีโดยมีการให้ความช่วยเหลือในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น

๑๕. ระดับการศึกษาต่ำ เนื่องจากผู้มีการศึกษามากทั้งถิ่นฐานไปประกอบอาชีพต่างพื้นที่ ผู้คนที่เหลือจึงเป็นผู้ไม่มีทางเลือกและต้องเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมจึงอาศัยพื้นฐานประสบการณ์เป็นสำคัญ ขาดการใช้วิชาความรู้ทำให้เกิดการพัฒนา ปัญหาในชนบทจึงวนเวียนเสมือนน้ำในอ่าง

๑๖. ขาดความรู้ในการทำการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสภาพความเป็นจริงของคนที่ขาดความรู้ เรียนน้อย ขาดเงิน ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผลผลิตที่ได้จึงน้อย ไม่ได้คุณภาพ มาตรฐานราคาผลผลิตจึงต่ำ และทำให้รายได้น้อย

สภาพพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นปัญหา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

ชุมชน และผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ประกอบอาชีพการทำนา และรับจ้าง มีฐานะยากจน สถาบันครอบครัวมีการหย่าร้าง ไม่มีเวลาเลี้ยงดูเอาใจใส่ลูกหลาน ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ

๑. ขาดความมีระเบียบวินัย
๒. ขาดความซื่อสัตย์
๓. ขาดความรับผิดชอบ

๒.๖ โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ “โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์” เข้ามาช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้สามารถช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียนในวัยเยาว์เพื่อการเป็นคนดีของสังคมในอนาคต เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้และใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องฝึกอบรม และจัดกิจกรรมให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และลักษณะอันพึงประสงค์ดังที่สังคมต้องการ เช่น มีความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความซื่อสัตย์ มีวินัย มีความเป็นไทยตามขนบธรรมเนียมประเพณี สามารถปฏิบัติตามแนวการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมอนุรักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อม ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ในสังคม โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยฝึกให้เกิดคุณธรรมดังกล่าวได้

๒.๖.๑ วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์ของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีดังนี้

๒.๖.๑.๑ เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติตามเป็นเด็กดีมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒.๖.๑.๒ เพื่อให้ผู้เรียนเอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทวดเวที่ต่อผู้มีพระคุณ

๒.๖.๑.๓ เพื่อให้ผู้เรียนยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

๒.๖.๑.๔ เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม

๒.๖.๑.๕ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อโครงการ

๒.๖.๒ เป้าหมายของโครงการ

เป้าหมายของโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ได้แก่

๒.๖.๒.๑ ด้านปริมาณ มีเป้าหมายเพื่อให้

๑. นักเรียนร้อยละ ๘๐ ปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒. นักเรียนร้อยละ ๘๐ เอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ

๓. นักเรียนร้อยละ ๘๐ ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

๔. นักเรียนร้อยละ ๘๐ ตระหนักรู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม

๕. ผู้เกี่ยวข้องร้อยละ ๘๐ พึงพอใจในโครงการ

๒.๖.๒.๒ ด้านคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อให้

๑. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นเด็กดีมีคุณธรรม จริยธรรมมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

๒. นักเรียนมีความเอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ

๓. นักเรียนยอมรับความคิดยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

๔. นักเรียนยอมรับความคิดตระหนักรู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม

๕. ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในโครงการ

๒.๖.๓ กิจกรรมของโครงการ

โครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

๒.๖.๓.๑ กิจกรรมเด็กดีมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้
นักเรียน

๑. รู้จักแสดงความเคารพต่อนักเรียนรุ่นพี่

๒. รู้จักแสดงความเคารพต่อครู

๓. รู้จักแสดงความเคารพต่อผู้ปกครอง

๔. รู้จักแสดงความเคารพต่อพระภิกษุหรือผู้ใหญ่

๕. ใช้คำพูดสุสดี ขอโทษ ขอขอบคุณ ถูกต้องตามโอกาสอย่างเหมาะสม

๖. รู้จักการไหว้บุคคลต่างๆอย่างถูกต้อง

๗. รู้จักการแบ่งปันให้เพื่อน
 ๘. รู้จักวิธีการกราบที่ถูกต้อง
 ๙. รู้จักมารยาทในการพูด การฟัง การอ่าน การเดินและการนั่ง
- ๒.๖.๓.๒ กิจกรรมสำนึกความเอื้ออาทรและความกตัญญู
 - ๒.๖.๓.๓ กิจกรรมประชาธิปไตย
 - ๒.๖.๓.๔ กิจกรรมวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - ๒.๖.๓.๕ กิจกรรมอนุรักษ์ ดูแลสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า เมื่อนักเรียนผ่านการอบรมในโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้ว พบว่า นักเรียนปฏิบัติตนเป็นเด็กดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร มีความเอื้ออาทรผู้อื่นและกตัญญูทวนเวทต่อผู้มีพระคุณ ยอมรับความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตระหนักรู้คุณค่าร่วมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตนตามแนวการปกครองระบอบประชาธิปไตย และปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จักรพงษ์ นิลพงษ์ ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามเพศ และระดับชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรมสูง ๓ ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และความกตัญญู คุณลักษณะทางจริยธรรมปานกลาง ๘ ด้าน คือ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณา นักเรียนชายกับนักเรียนหญิง มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๙}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมากมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีเหตุผล เชิงจริยธรรมในระดับที่สูง และพบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากจะมีจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับ การเลี้ยงดูแบบรักน้อย^{๗๐}

^{๖๙} จักรพงษ์ นิลพงษ์, “การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

นวลละอ อ แสงสุข ได้ศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ๖ ด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความซื่อสัตย์ ด้านการพึ่งตนเอง ด้านความขยันหมั่นเพียร และด้านความเสียสละ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า เพศไม่ได้ส่งผลให้เกิดความแตกต่างต่อการแสดงออกของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแต่ระดับชั้นเรียนและผลสัมฤทธิ์ที่ต่างกันส่งผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้มีความแตกต่างกัน^{๗๑}

พเยาว์ เกาทัณฑ์ทอง ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมผิดวินัยอยู่ในระดับต่ำ โดยมีการผิดวินัยในด้านเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ความประพฤติด้านการแต่งกาย และยังพบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจ คือ การอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน^{๗๒}

เยาวภา รักการงาน ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่มีคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๓}

พัชนี วรกวิน ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษาของโรงเรียนเอกชนที่มีเพศอายุ และระดับชั้นที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นที่ต่างกันมีความแตกต่างกัน

^{๗๑} ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิก, อ้างถึงใน สุดาพร เพิ่มสมบัติ, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง จังหวัดระยอง ตำบลนิคมพัฒนา กิ่งอำเภอ นิคมพัฒนา จังหวัดระยอง”, *วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต* (สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๗๒} นวลละอ อ แสงสุข, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, (วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๖-๒๓.

^{๗๓} พเยาว์ เกาทัณฑ์ทอง, “การศึกษาพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี” *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (สาขาวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๔).

^{๗๓} เยาวภา รักการงาน, “การเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหาทาง-วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และมัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียน-สาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตภาคกลาง”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาสังคม-ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๗๒.

การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนจะมากขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเอกชนแตกต่างกันและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนหญิงและชายไม่แตกต่างกัน^{๗๔}

สมณธา แก่นกุล ได้ศึกษาจริยธรรมนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอยะโฮร์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่าระดับจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอยะโฮร์ โดยภาพรวมพบว่า จริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบด้านความใฝ่รู้ ความอดทน ความประหยัด ความเมตตา กรุณา ความยุติธรรม นักเรียนมีจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับจริยธรรมของนักเรียนเพศหญิง แตกต่างกับนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยค่าคะแนนเฉลี่ยระดับจริยธรรมของนักเรียนเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย^{๗๕}

สลิลลา แสงมณี ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า ภูมิหลังของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางบ้าน และสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน มีอิทธิพลต่อระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ^{๗๖}

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ศึกษาเรื่องลักษณะจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะเสี่ยงในครอบครัว และแนวทางป้องกัน โดยมีการศึกษาลักษณะของครอบครัวไทยในหลายด้านที่อาจส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทยในกรุงเทพมหานครว่าจะแปรปรวนตามคุณภาพของครอบครัวของเด็กเหล่านั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด ผลจากการศึกษาพบว่า เด็กที่ขาดบิดามารดา หรือครอบครัวแตกแยก มีผลการเรียนต่ำ สุขภาพจิตไม่ดี มีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเด็กที่มีครอบครัวปกติ แต่เด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยกโดยรวมมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มาจาก

^{๗๔} พชณี วรรณ,อ้างถึงใน สุดาพร เพิ่มสมบัติ “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง จังหวัดระยอง ตำบลนิคมพัฒนา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** (สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

^{๗๕} สมณธา แก่นกุล , “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙),หน้า ๑ – ๒.

^{๗๖} สลิลลา แสงมณี อ้างถึงใน อรัญญา กาญจน, “องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** (สาขาการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

ครอบครัวยุคใหม่ แต่ผลการเรียนระหว่างเด็กที่มาจากครอบครัวแตกแยกกับครอบครัวปกติไม่พบความแตกต่าง^{๗๗}

สมเชาว์ ศรีศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรม ด้านความใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่ในระดับปานกลาง แต่พฤติกรรมด้านความสามัคคี ความเสียสละ ความเมตตา กรุณา อยู่ในระดับน้อย และนักเรียนที่อยู่กับพ่อแม่ หรืออยู่กับพ่อฝ่ายเดียว แม่ฝ่ายเดียว หรืออยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อแม่ มีจริยธรรมปานกลาง^{๗๘}

สุมาลี สุนจินดา ได้ศึกษาจริยธรรมระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ตามจริยธรรม ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านความมีระเบียบ ด้านความเมตตา กรุณา ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี ด้านความอดทน ด้านความประหยัด และด้านความเสียสละ ผลการศึกษาพบว่า ตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง นักเรียนมีจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเปรียบเทียบจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละและโดยรวมตามความคิดเห็นของครู และผู้ปกครอง ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้าน ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๙}

งานวิจัยต่างประเทศ

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับอายุของบุคคล โดยแบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น ๖ ขั้นตอน พบว่า เด็กอเมริกาอายุ ๗, ๑๐, ๑๓ และ ๑๖ ปี นิยมใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นตามอายุ เด็กอายุ ๑๐ ปี ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ ๑ และ ๒ ประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ยังมีบางส่วน ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในขั้นที่ ๓ และ ๔ ส่วนเด็กวัยรุ่นอายุ ๑๓ ปี ๕๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ ๓ และ ๔ มาก ส่วนวัยรุ่นตอนปลาย

^{๗๗} ดวงเดือน พันธุมนาวิน อ้างถึงใน สมเชาว์ ศรีศักดิ์, “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖, หน้า ๕๓ – ๕๔.

^{๗๘} สมเชาว์ ศรีศักดิ์, “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต** (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕ – ๗๖.

^{๗๙} สุมาลี สุนจินดา, “จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓.

อายุ ๑๖ ปี แม้จะยังใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้น ๓ และ ๔ มากกว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่บุคคลในวัยนี้สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นที่ ๕ และ ๖ ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปตามอายุ ซึ่งโคลเบอร์กเชื่อว่า เป็นผลของความพยายามของเด็กที่จะตีความหมายจากประสบการณ์ของตน นอกจากนี้โคลเบอร์กยังได้ประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการพัฒนาการทางจริยธรรมไว้อย่างละเอียด ทั้งด้านความรู้ และพฤติกรรมทางจริยธรรม พบว่าในงานวิจัยหลายเรื่องที่แสดงว่าความรู้เชิงจริยธรรมนั้นเด็กอังกฤษมีตั้งแต่เข้าเรียนเกรดหนึ่งและการศึกษาจริยธรรมเพิ่มเติมไม่ได้ช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เพิ่มเติมมากนัก นอกจากนี้เขายังได้หาความสัมพันธ์ความระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับอายุของบุคคลโดยแบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น ๖ ชั้น และผลการศึกษาพบว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลจะพัฒนาไปด้วย^{๘๐}

บอลเดอร์สัน ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้รูปแบบที่มีพฤติกรรมในด้านการละเลยหน้าที่ และพฤติกรรมด้านการเข้าสังคมในทางบวกของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มนักเรียนที่ทดลองใช้รูปแบบซึ่งส่งเสริมด้านการมีความรับผิดชอบต่องานตนเองเป็นกลุ่มที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวทั้งหมดไปในทางที่ปรารถนา แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ ยังมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น คือ พฤติกรรมด้านการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักเรียน^{๘๑}

โลเมอร์ ได้ศึกษาความเข้าใจของวัยรุ่น และโครงสร้างความหมายของความรับผิดชอบและประเมินถึงกระบวนการของความเข้าใจและโครงสร้างของความรับผิดชอบเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นในด้านการพัฒนาตนเอง และความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจำนวน ๗๒ คน อายุ ๑๒ – ๑๘ ปี ผลการศึกษาพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และความรับผิดชอบต่องานตนเองมีความสัมพันธ์กับอายุและเพศ^{๘๒}

^{๘๐} โคลเบอร์ก อ้างถึงใน วีระวัฒน์ ศรีจำรัส, “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนของฝ่ายการศึกษา อัครสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร เขต ๔ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕ – ๗๖.

^{๘๑} Balderson, Daniel Wesley, *The Effects of a Personal Accountability and Personal Responsibility Model on Urban Elementary Positive Social and Off-Task Behaviors*, (Masters Abstracts International, January, 2004), p. 746.

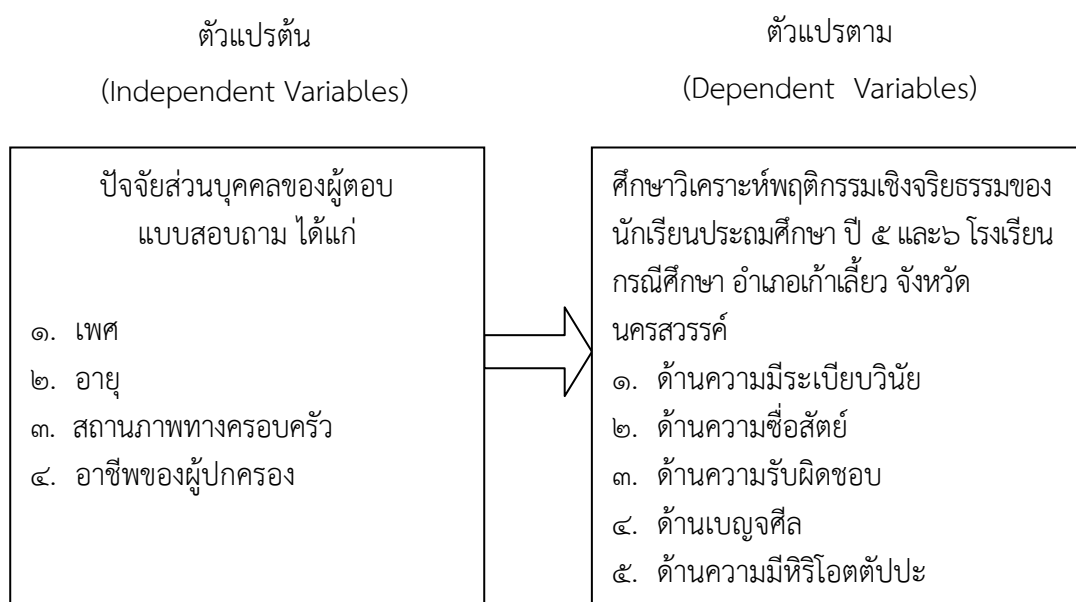
^{๘๒} โลเมอร์ อ้างถึงใน สมเชาว์ ศรีศักดิ์, “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๖.

เซพริง ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและเซาว์ปัญญา ผลการศึกษาพบว่า เพศไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม^{๘๓}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน พบว่าการที่นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม หรือเหตุผลในการที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง นั้นมีปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบหลายอย่าง ทั้งครอบครัว สภาพแวดล้อมและ โรงเรียน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงต้องมีการจัดการอบรมจริยธรรม ภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน รวมทั้งการพบปะกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

๒.๘ กรอบแนวคิดงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแนวคิดในการรอบการวิจัย ดังนี้ ตัวแปรต้น ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง และตัวแปรตาม ประกอบด้วย พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้าน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านเบญจศีล และด้านความมีหิริโอตตปปะ โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

^{๘๓} เซพริง อ้างถึงใน สุตาพร เพิ่มสมบัติ, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๖ โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง จังหวัดระยอง ตำบลนิคมพัฒนา กิ่งอำเภอนิคมน้ำพอง จังหวัดระยอง”, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗.